

1 Úvod: Síla české retribuce

Otázka vypořádání se s nacistickými zločinci rezonovala téměř v celém poválečném evropském prostoru. Nejednalo se však pouze o oficiální a demonstrativní potrestání představitelů říšské (a v případě okupovaných států rovněž) okupační politické elity. Zlost se obrátila i proti „obyčejným“ lidem, kteří s nacisty údajně nebo skutečně kolaborovali, sympatizovali anebo se proti dosazenému režimu jednoduše nepostavili. Britský historik Tony Judt si několik desetiletí po válce poznamenal: „*Kdyby byl někdo schopn zastavit čas, řekněme, v lednu 1944, většina okupované Evropy by si jen těžko měla na co stěžovat ve srovnání s tím, co přišlo později.*“¹

Protiněmecké smýšlení se šířilo v celé poválečné Evropě. Nejen Československo, ale i další státy, kde německé obyvatelstvo usnadnilo šíření nacistické agrese, řešily otázku, jak se s touto nahromaděnou nenávistí vypořádat. „*Problém menšin v Evropě [byl vyřešen] způsobem, který praktikoval Hitler: přesuny obyvatelstva.*“² Okupanti a kolaboranti byli nuceni odejít, což vedlo k vytvoření národnostně jednotných států.³ Čistky byly vnímány jako nutný krok k národní rekonstrukci.⁴

Všechny země se však potýkaly s problémem přesného definování kolaborace, což byl nezbytný předpoklad, na jehož základě mohli být členové pátých kolon Němců obžalováni. Nejednotný přístup v českém případě nebyl výjimkou.⁵ Málakterý stát však v programu „*národní očisty*“⁶ postupoval tak důkladně jako Československo. Pokud bych citovala Viléma Hejla, „*Retribuce [...] neusilovala o spravedlnost; cílem byla odplata, tedy pomsta.*“⁷

Ačkoli se myšlenky vytvoření národnostně unifikovaného státu objevovaly již před vznikem První republiky (například plány na přesun Němců a Maďarů existovaly

1 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 70]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

2 RICHTER, Karel. *Sudety*. 1. vydání. Praha. Agentura Fajma. 1994. [s. 182]. 199 s. ISBN 80-85374-22-6.000

3 Právo na sebeurčení národů je zakotveno i v Chartě OSN. Více viz OSN. *Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora*. I. a IX. kapitola.

4 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 19]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

5 Tamtéž s. 28.

6 Tamtéž s. 20

7 HEJL, Vilém. *Zpráva o organizovaném násilí*. 1. vydání. Praha. Univerzum. 1990. [s. 21–23]. 350 s. ISBN 80-85207-01-X.

již roku 1918),⁸ uskutečněny byly až téměř o tři desetiletí později – právě po druhé světové válce.

V průběhu druhé světové války bylo Československo rozděleno na několik částí: na okupovaný Protektorát a na formálně nezávislé, ale ve skutečnosti kolaborující, Slovensko,⁹ a pohraničí, jehož části připadly Německu a Maďarsku. Poměry panující v jednotlivých částech se různily, proto i poválečná vyrovnání byla v každé části odlišná. Zatímco „na Slovensku se mnozí na Tisa a tamní ministry dívali jako na své lidi, takže byli proti retribuci jako celku,¹⁰ v Čechách, a zejména jejich pohraniční sudetské části, bylo k okupantům a kolaborantům přistupováno velmi tvrdě. Jaké byly zásadní faktory, které zapříčinily takto tvrdý postup vůči okupantům?

V roce 1940, tedy ve stejné době kdy bylo na německé straně rozhodnuto o přesídlení českého obyvatelstva,¹¹ bylo stejného rozhodnutí dosaženo i na české straně. Nicméně plány nacistů zacházely mnohem dále než ty české. Zatímco v londýnském odbojovém centru byly v průběhu roku 1942 předkládány první návrhy k přesídlení,¹² které v listopadu 1944 Spojené státy americké i Velká Británie schválily (jednalo se o koncepci odsunu asi 1,5 milionu Němců z Československa, zbylý milion měl být včleněn do československého celku),¹³ nacisté uvažovali nejen o vysídlení českého obyvatelstva nevhodného ke germanizaci, ale velká část českého národa měla být zlikvidována úplně. Možná i proto bylo chování Němců vůči Čechům důslednější a krutější než například vůči obyvatelům Francie. Francouzi byli totiž pouze nepřátelé vojenští, kdežto Češi byli považováni za rasové a kulturní nepřátele.

8 BAUER, Franz; KUČERA, Rudolf. *Tisíc let česko-německých vztahů. Data jména a fakta k politickému kulturnímu a církevnímu vývoji v českých zemích*. 2. přepracované a rozšířené vydání. Praha. Panevropa. 1995. [s. 235]. 288 s. ISBN 80-85846-03-9.

9 DEÁK, István; GROSS, Jan Tomasz; JUDT, Tony. *The Politics of Retribution in Europe. World War II. and its aftermath*. Princeton. Princeton University Press. 2000. [s. 252]. 337 s. ISBN 0-691-00954-6.

10 HORÁK, Ondřej. Benjamin Frommer: Národní očista. *Hospodářské noviny*. (25. 8. 2010). [online]. (cit. 12. 4. 2016). Dostupné z: <<http://archiv.ihned.cz/c1-45901770-benjamin-frommer-narodni-ocista>> .

11 Publikováno například v *Plánu na likvidaci českého národa*, který vypracoval K. H. Frank pro Adolfa Hitlera (28. 8. 1940). Více viz BENEŠ, Edvard; OLIVOVÁ, Věra. 1995. (s. 76); nebo v programovém projevu *V tomto prostoru nemají Češi co pohledávat!*, který pronesl R. Heydrich 2. října 1941 v Praze. Více viz BENEŠ, Edvard; OLIVOVÁ, Věra. 1995. (s. 83).

12 *Zpráva Sicherheitsdienste* z 2. 10. 1942. Více viz RICHTER, Karel. 1995. (s. 182).

13 RICHTER, Karel. *Sudety*. 1. vydání. Praha. Agentura Fajma. 1994. [s. 183]. 199 s. ISBN 80-85374-22-6.

Historicko-právní kontext a výzkumné otázky práce

Retribuce se v Čechách řídila dekrety prezidenta republiky, a to zejména: tzv. velkým retribučním dekretem (č. 16/1945 Sb.), který umožnil vznik mimořádných lidových soudů; dále dekretem č. 17/1945 Sb., kterým byl zřízen Národní soud pro souzení českých špiček kolaborujících s nacistickým režimem; a v neposlední řadě také tzv. malým retribučním dekretem (č. 138/1945 Sb.), který zaváděl trest za provinění proti národní cti.¹⁴ Vzhledem k vágním definicím, které výše zmíněné dekrety obsahovaly, *nejen každé národní shromáždění, nýbrž v podstatě každý jednotlivý soud formuloval vlastní definici,*¹⁵ na jejímž základě soudil.

Nejasně formulované nebo neexistující pokyny ze strany představitelů státu vedly ke konci a po skončení války k masovému zatýkání. Překotně konané lidové soudy případy často ani neprošetřovaly.¹⁶ Rozsudek retribučního soudu měl být konečný. Vykonán měl být do dvou hodin od vynesení, což byla také lhůta, ve které odsouzený mohl žádat o milost prezidenta republiky, to se ale dělo minimálně.¹⁷

*„Ve svých počátcích rozhodovaly lidové soudy nemilosrdně. Během měsíců předcházejících 1. říjnu 1945 soudci odsoudili 97% obžalovaných z těch, jejichž proces skončil finálním rozhodnutím. Téměř každý osmý odsouzený dostal trest smrti.“*¹⁸ Mezi nejběžnější zločiny patřily zločiny proti státu a Francouzi nazývaná „*collaboration horizontale*,” čili milostné vztahy s okupanty.¹⁹

Postupně se rozsudky zmírňovaly, veřejnost nabývala mínění, že trestání zdánlivých či skutečných kolaborantů je pouhým prostředkem „*jak zakrýt likvidaci politických*

14 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 22]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

15 DEÁK, István; GROSS, Jan Tomasz; JUDT, Tony. *The Politics of Retribution in Europe. World War II. and its aftermath*. Princeton. Princeton University Press. 2000. [s. 10]. 337 s. ISBN 0-691-00954-6.; FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 28]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

16 HORÁK, Ondřej. Benjamin Frommer: Národní očista. *Hospodářské noviny*. (25. 8. 2010). [online]. (cit. 12. 4. 2016). Dostupné z: <<http://archiv.ihned.cz/c1-45901770-benjamin-frommer-narodni-ocista>> .

17 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 128–129]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.; HORÁK, Ondřej. Benjamin Frommer: *Národní očista*. *Hospodářské noviny*. (25. 8. 2010). [online]. (cit. 12. 4. 2016). Dostupné z: <<http://archiv.ihned.cz/c1-45901770-benjamin-frommer-narodni-ocista>> .

18 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 141]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

19 HORÁK, Ondřej. Benjamin Frommer: Národní očista. *Hospodářské noviny*. (25. 8. 2010). [online]. (cit. 12. 4. 2016). Dostupné z: <<http://archiv.ihned.cz/c1-45901770-benjamin-frommer-narodni-ocista>> .

odpůrců a osobních nepřátel.“²⁰ I přesto bylo v Čechách popraveno více než 700 osob, což je více než za celou čtyřicetiletou komunistickou éru.²¹

Chaos, který je v určité míře doprovodným jevem téměř každé poválečné obnovy, byl znásoben vytvořením zcela odlišného typu samosprávy na lokální úrovni. Národní výbory, které vznikaly na základě dekretu z prosince roku 1944, se etablovaly v poválečném Československu velmi pomalu a kostrbatě. Jejich hlavním úkolem byl výkon samosprávy až do doby, kdy tuto funkci převezme opět vláda.²² Prakticky to znamenalo vytvoření zdánlivě organizovaného chaosu, neboť lidé, kteří byli „zvoleni“ do národních výborů byli většinou velitelé místních odbojových organizací, kteří neměli žádné zkušenosti s územní samosprávou a pokyny shora se řídily dle vlastního uvážení – tedy zřídka a s vlastním výkladem. Národní výbory tak posloužily jako legální slupka prohnitého a nefunkčního systému.

Chybějící právní rámec, porušená správní kontinuita, odplata, to jsou jedny z hlavních faktorů, které zapříčinily tvrdý postup vůči Němcům jakožto skupině. Žádná z těchto příčin však nevysvětluje, dle jakého principu byli vybíráni jednotliví Němci, kteří byli souzeni. Byl ve všech případech uplatňován princip kolektivní viny? Šlo o osobní mstu? Nebo to byla pouhá náhoda? To jsou výzkumné otázky mé bakalářské práce.

Rozsah bakalářské práce nedovoluje zabývat se touto problematikou do hloubky na celorepublikové úrovni. Proto se zaměřím na případ Lanškrouna, který byl jedním z dějišť perzekucí vůči Němcům.

Lanškroun je malé městečko v podhůří Orlických hor ležící v těsné blízkosti hranice mezi Čechami a Moravou. První zmínky o městě existují již z roku 1285. Městu byla udělena významná privilegia – právo várečné, tržní, mýtné, odúmrtní a další – což z něj činilo významné oblastní centrum. Od poloviny 19. století do roku 1960 byl Lanškroun městem okresním. V současné době je město s více než deseti tisíci obyvateli oblastním centrem průmyslové výroby a kulturního života.²³

20 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 29]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

21 Tamtéž s. 17.

22 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 76]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.; KAPLAN, Karel; JECH, Karel. *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945*. 2. opravené a doplněné vydání. Brno. Doplněk. 2002. [s. 123–124]. 1066 s. ISBN 80-7285-012-1.

23 Město Lanškroun. *Stručná historie Lanškrouna*. (21. 10. 2015). [online]. (cit. 27. 4. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskroun.eu/strucna-historie-lanskrouna/d-2332>>.

Cílem mé práce je zjistit, na základě jakých kritérií byli, ze zhruba sedmi tisíc obyvatel Lanškrouna – z nichž byla většina německé národnosti²⁴ – vybráni Němci, kteří byli na náměstí demonstrativně popraveni. „*Proč se zloba obrátila právě proti těmto Němcům?*“

Problematiku lidových soudů a odsunu není možné cele pochopit bez znalosti kontextu událostí. Do práce proto začlením analýzu vztahů mezi Čechy a Němci na území Sudet a jejich přístup k Říši. V této souvislosti považuji za nezbytné osvětlit historický kontext, který v poválečném lidovém soudnictví sehrál roli, a to jak na národní, tak na regionální úrovni. Důležitou roli měl také právní řád (zejména prezidentské dekrety), a přístup české politické elity, který umožnil trestání Němců v rozsahu, který neměl obdoby.

Vzhledem k rozsahu bakalářské práce se nemohu podrobně věnovat terminologii (vyjma částečného vymezení kategorie Němec). Původně plánované definice pojmů retribuice, odsun a dalších, by mohla být předmětem samostatné práce.²⁵

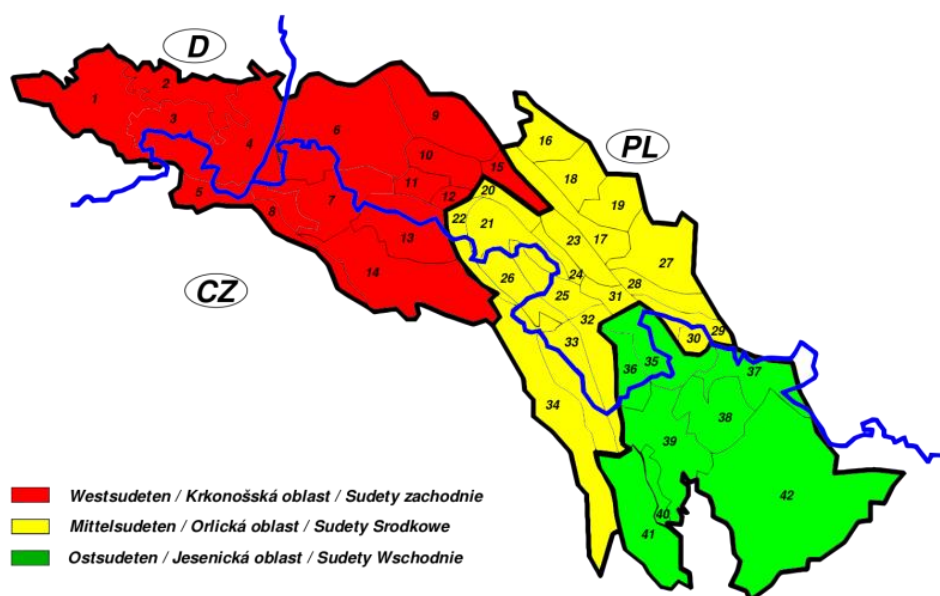
24 Dle Státního oblastního archivu v Praze, je možné údaje ze sčítání z roku 1930 získat pouze po prokázání příbuzenského vztahu. Vzhledem k tomu, že příbuznost nemohu prokázat, poměr Němců vůči Čechům se mi nepodařilo zjistit. Více viz Státní oblastní archiv v Praze. *Podrobnosti pro genealogy*.

25 Touto problematikou se zabýval například Benjamin Frommer. Tomáš Staněk, Jiří Sovadina, Karel Kaplan, Adrian von Arburg nebo István Deák. Více viz FROMMER, Benjamin. 2010.; SOVADINA, Jiří; ŠIMÍČEK, Petr. 2015.; STANĚK, Tomáš. 1991.; STANĚK, Tomáš. 1996.; KAPLAN, Karel; JECH, Karel. 2002.; DEÁK, István; GROSS, Jan Tomasz; JUDT, Tony. 2000.; ARBURG, Adrian von; DVOŘÁK, Tomáš; KOVAŘÍK, David. 2010.; ARBURG, Adrian von; STANĚK, Tomáš. 2010.

2 Sudety

2.1 Sudety – české pohraničí – pohraniční pásmo

V původním historicko-geografickém pojetí se pod pojmem Sudety (Sudetská soustava) rozumí pás pohoří táhnoucí se od Jizerských hor až po Jeseníky.²⁶ Rozkládá se po obou stranách dnešní česko-polské, (dříve česko-německé či česko-slezské) hranice.²⁷ Je členěna na Západní, Střední a Východní Sudety (viz obrázek 1). Západní Sudety zahrnují Jizerské hory a Krkonoše; Střední Orlické hory; a Východní Sudety Hrubý a Nízký Jeseník.²⁸

Obrázek 1: Geografické vymezení Sudet²⁹

Ačkoli české pohraničí, jehož jsou Sudety součástí, nelze přesně geograficky vymežit, v našem kontextu budeme pojem pohraničí chápat jako území okresů, jejichž část hranice je totožná s vnější státní hranicí, a kde až do let 1945–1947 jakožto majoritní populace žilo německé obyvatelstvo.³⁰ Nelze však říci, že pohraniční pásmo přesně

26 DĚDINA, Václav. *Československá vlastivěda*. 1. díl Příroda. Praha. SFINX. 1936. [s. 137]. 640 s.

27 ČAPKA, František; SLEZÁK, Lubomír; VACULÍK, Jaroslav. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po dlouhé světové válce*. 1. vydání. Brno. Akademické nakladatelství CERM. 2005. [s. 9]. 359 s. ISBN 80-7204-419-2.

28 Tamtéž s. 9.

29 Yyarin.cz. *Co jsou vlastně Sudety*. [obrázek]. (staženo 9. 3. 2016). [online]. Dostupné z: <<http://www.yyarin.cz/slezsko/24-co-jsou-vlastne-sudety.html>>.

30 Výjimky tvořily některé regiony – například Mostecko, Opavsko, Domažlicko a další menší oblasti.

kopírovalo osídlení německým obyvatelstvem. Existovaly české i německé ostrůvky na obou stranách.³¹

Pojem pohraniční pásmo byl vymezen v roce 1936. Zahrnoval celkem 77 okresů, z toho 55 z Čech a 22 z Moravy a Slezska. Pohraniční zóna vymezená branným zákonem zahrnovala pětadvacet kilometrů pásmo, kde platil zvláštní režimem, například co se týkalo stavebních povolení a evidence cizinců. Německá majorita v české části pohraničí tvořila 91,7% obyvatel, na Moravě a Slezsku 70,2% obyvatel, celkově to představovalo 2 644 922 osob.³² „*Toto území se víceméně překrývalo se současným pojetím tzv. Sudet, jak je dnes prezentováno v Německu a v Rakousku a nyní i u nás.*“³³

Stručná historie Sudet

Německé obyvatelstvo se v Sudetech zabydluje v průběhu druhé (velké) kolonizace.³⁴ „*Tím je dán na více než tisíc let česko-německý ráz kraje.*“³⁵ S rozvojem průmyslové výroby a obchodu mezi obyvateli vzrůstá nevraživost založená nikoli na socioekonomickém, nýbrž především na národnostním základě. K jisté konzervaci vztahů mezi německou majoritou a českou minoritou dochází až na konci 18. století a v první polovině 19. století.³⁶

Vztahy eskalují zejména po vyhlášení Československé republiky 28. října 1918. Němci odmítají vznik republiky a vyhláší čtyři německé autonomní provincie, které se hlásí o připojení k Rakousku. Souhrnně se jednalo asi o 26 000 km², kde žily více než tři miliony obyvatel Československa.³⁷ Sudetská vláda se po jeden a půl měsíci samostatnosti vzdává českým orgánům a Sudety se znovu začleňují do republiky.

Národnostní rozpory mezi Čechy a Němci přetrvávají. „*Od začátku roku 1919 začaly vznikat české školy, spolky, kulturní instituce apod., což nejen Němci setrvávající nadále*

31 ČAPKA, František; SLEZÁK, Lubomír; VACULÍK, Jaroslav. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po dlouhé světové válce*. 1. vydání. Brno. Akademické nakladatelství CERM. 2005. [s. 11]. 359 s. ISBN 80-7204-419-2.

32 Tamtéž s. 10–11.

33 Tamtéž s. 9.

34 Jedná se o období vrcholného středověku, který začíná v 2. polovině 12. století a trvá až do 14. století. Proces tzv. německé kolonizace byl na vzestupu v druhé polovině 13. století. Více viz PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*. 1904.

35 Hřebečsko. *Obecně k historii Hřebečska*. (6. 7. 2009). [online]. (cit. 8. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.hrebecsko.estranky.cz/clanky/kapitoly-z-historie/obecne-k-historii-hrebecska.html>>.

36 Tamtéž.

37 ČAPKA, František; SLEZÁK, Lubomír; VACULÍK, Jaroslav. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po dlouhé světové válce*. 1. vydání. Brno. Akademické nakladatelství CERM. 2005. [s. 10]. 359 s. ISBN 80-7204-419-2.

v *samosprávných orgánech těžce nesli.*“³⁸ Na relativně klidné období 20. let navazuje období hospodářská krize, která opět spouští německé separatistické akce.

Sudetští Němci³⁹ se nadšeně staví k nástupu Hitlera k moci i k anexi Rakouska. Již před rokem 1938 začínají být v německém prostředí stále častěji užívány termíny jako sudetští Němci a sudetoněmecké území (tímto termínem bývalo označováno dokonce i celé území Čech, Moravy a Slezska).⁴⁰ Němečtí Němci chápali Sudety nejenom jako hraniční oblast, nýbrž jako „*východisko k uplatňování národnostních požadavků německé menšiny vedoucí „k záchraně německého etnika.*“⁴¹ Z historického pojmu „Sudety“ se stává pojem politickosprávní.⁴²

2.2 Říšská župa Sudety

Pozdější Říšská župa Sudety vzniká na základě jednání, které proběhlo mezi 1. a 10. říjnem 1938 v Mnichově mezi zástupci Německa, Itálií, Francií a Velkou Británií o vytvoření nové československo-německé státní hranice. Ihned po jednání v Mnichově byl v Berlíně zřízen mezinárodní výbor složený ze zástupců signatářů mnichovské dohody. Jednání se zástupci Československa se však již po dvou týdnech změnilo na kategoricky kladené žádosti a příkazy ze strany zástupců Německa.

Na základě Hitlerových požadavků prosazení tzv. „strategické hranice“ a za silného tlaku Sudetoněmecké strany (*Sudetendeutsche Partei*, SdP) a německých šlechticů, kteří usilovali, o co největší posun hranic směrem do vnitrozemí Československa, byla vytvořena čtyři okupační pásma. Stupňující se požadavky německých zástupců vedly k vytvoření pátého, jehož vytvoření se předpokládalo, ale do té doby nebylo jasně územně vymezeno, a neplánovaně vzniklo dokonce i šesté pásmo.⁴³

38 Hřebečsko. *Obecně k historii Hřebečska*. (6. 7. 2009). [online]. (cit. 8. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.hrebecsko.estranky.cz/clanky/kapitoly-z-historie/obecne-k-historii-hrebecska.html>>.

39 Pojem sudetští Němci poprvé užil na začátku 20. století německý politik Franz Jesser. Do politického slovníku se postupně dostává až po roce 1918, kdy začíná více rezonovat a stává se z něj pojem ideologický.; ČAPKA, František; SLEZÁK, Lubomír; VACULÍK, Jaroslav. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po dlouhé světové válce*. 1. vydání. Brno. Akademické nakladatelství CERM. 2005. [s. 10]. 359 s. ISBN 80-7204-419-2.

40 ČAPKA, František; SLEZÁK, Lubomír; VACULÍK, Jaroslav. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po dlouhé světové válce*. 1. vydání. Brno. Akademické nakladatelství CERM. 2005. [s. 11]. 359 s. ISBN 80-7204-419-2.

41 Tamtéž s. 11.

42 Tamtéž s. 10.

43 BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha. Gallery. 2002. [s. 130]. 304 s. ISBN 80-86010-55-4.

Všechna pásma byla obsazena pěti skupinami pozemního vojska, jejichž cílem bylo zabezpečit klid a pořádek pro česky i německy mluvící obyvatelstvo, potlačit jakýkoli druh odporu a připravit převedení správy na Říši.⁴⁴ V relativně krátkém období vojenské správy, které trvalo od 1. do 20. října, docházelo k demonstrativnímu preventivnímu zatýkání antinacistů a demokratů. Odhadem šlo až od 10 000 osob, z nichž přibližně třetina skončila v koncentračních táborech.⁴⁵

Dne 1. října 1938 byl vůdcovým výnosem „Říšským komisařem pro sudetoněmecká území“ ustanoven Konrad Henlein. Jedním z jeho prvních rozhodnutí bylo rozpuštění veškerých politických stran a zákaz vydávání všech novin a časopisů. Ve veřejném životě získala primát Nacionálně socialistická německá dělnická strana (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*, NSDAP), která nahradila i SdP.⁴⁶

K podpisu protokolu o nové československo-německé státní hranici došlo 20. listopadu 1938. Následující den, 21. listopadu 1938, byl vydán „zákon o opětném sjednocení sudetoněmeckého území s Německou říší.“⁴⁷ Německou právní optikou tak byl dovršen „návrát sudetských Němců do Říše.“⁴⁸ Ačkoli přesná čísla jsou nejasná, nejčastěji se uvádí ztráta 38% území (přesně 28 942 km²) a 36% obyvatelstva.⁴⁹ Do „náruče Říše“ se tak vrátilo přes 3 400 000 sudetských Němců.⁵⁰

Říšská župa Sudety byla však definitivně ustanovena až zákonem z 25. března 1939 (platnost od 15. dubna 1939). Organizaci a vnitřní členění stanovil 14. dubna 1939 (platnost od 1. května 1939) Sudetský župní zákon (*Sudetengaugesetz*).⁵¹

2.3 Přístup sudetských Němců k integraci do Říše

Volker Zimmermann ve své práci o sudetských Němcích uvádí, že „úleva z toho, jak krize dopadla, napětí posledních týdnů a měsíců a velká očekávání od říše, to všechno

44 BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha. Gallery. 2002. [s. 129–130]. 304 s. ISBN 80-86010-55-4.

45 Tamtéž s. 136.

46 Tamtéž s. 135–136.

47 Tamtéž s. 131.

48 Tamtéž s. 131.

49 Přesné údaje Beneš neuvádí. Odhadem se do „náruče Říše“ vrátilo 3,4 milionu sudetských Němců. Není zřejmé, zdali do tohoto čísla započítává i osoby české národnosti. Více viz BENEŠ, Zdeněk. 2002. s. 132

50 BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha. Gallery. 2002. [s. 132]. 304 s. ISBN 80-86010-55-4.

51 Tamtéž s. 136.

otevřelo stavidla nesmírnému nadšení. Obsazení oslavovaly téměř všechny vrstvy obyvatelstva Sudet. O euforii, která v oněch dnech panovala, svědčí děkovné dopisy vůdci.⁵² Prvotnímu nadšení, které propuklo ihned po obsazení Sudet, předcházela jí dlouhodobá propaganda a jednání představitelů SdP s vůdci nacistického Německa,⁵³ po němž následoval zákaz SdP ze strany Československé vlády.⁵⁴

Stav nadšení lze doložit zejména enormním zájmem o vstup do Národně socialistické německé dělnické strany, který musel být dokonce regulován ze strany Říše, nejinak tomu bylo při vstupu do úderných oddílů SA (*Sturmabteilung*, SA).⁵⁵ Vstup nebyl motivován pouze ideologickými podněty, spíše se jednalo o materialistické motivy. Snaha „najít pomocí tohoto členství co nejlepší uplatnění v nově utvářené společenské hierarchii, dostat se k uznávané mocenské elitě, ať na vysokém nebo aspoň nižším stupni, k elitě, která je mimoto i dobře honorována a má naději vyhnout se nasazení na frontě ve válce, která byla na spadnutí“⁵⁶ byla více než patrná.

Doplňující volby do Říšského sněmu, které se konaly 4. prosince 1938 v Sudetech, potvrdily ideologický příklon většiny sudetoněmeckého obyvatelstva k Hitlerovi a jeho straně.⁵⁷ Volby byly ukázkou Goebbelsovy propagandy. Každý odevzdaný hlas nebyl pouze hlasem pro stranu, nýbrž hlasem pro Vůdce,⁵⁸ což dokládá i nápis na bílých volebních lístcích určených pro Němce: „*Hlásíš se k našemu vůdci Adolfu Hitlerovi, osvoboditeli Sudet a dáváš svůj hlas volebnímu návrhu Německé nacionálně socialistické strany.*“⁵⁹ Volební účast dosáhla 98,62% oprávněných voličů. Pro svého

52 ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938–1945)*. 1. vydání v českém jazyce. Praha. Prostor. 2001. [s. 65]. 577 s. ISBN 80-7260-055-9.

53 Jednání, které proběhlo 14. září 1938 v Berlíně. Následující den Henlein vyhlásil heslo: „*Heim ins Reich*“ (Domů do Říše).; ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938–1945)*. 1. vydání v českém jazyce. Praha. Prostor. 2001. [s. 55]. 577 s. ISBN 80-7260-055-9.

54 SdP byla zakázána dne 16. září 1938.; ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938–1945)*. 1. vydání v českém jazyce. Praha. Prostor. 2001. [s. 55]. 577 s. ISBN 80-7260-055-9.

55 BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha. Gallery. 2002. [s. 146]. 304 s. ISBN 80-86010-55-4.

56 Tamtéž s. 146.

57 Tamtéž s. 147.

58 ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938–1945)*. 1. vydání v českém jazyce. Praha. Prostor. 2001. [s. 93–96]. 577 s. ISBN 80-7260-055-9.

59 BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha. Gallery. 2002. [s. 146]. 304 s. ISBN 80-86010-55-4.

Vůdce hlasovalo v území Sudet 98,78%, což odpovídalo 2 153 687 volebním lístkům.⁶⁰ Tento postoj však není nijak překvapivý vzhledem ke skutečnosti, že vstup do Říše znamenal pro obyvatele Sudet zvýšení zaměstnanosti, různé sociální výhody a v neposlední řadě i zvýšení sociálního statutu, ačkoli realita byla podstatně střízlivější než očekávání.

2.4 České obyvatelstvo v Sudetech

Beneš ve své knize *Rozumět dějinám* k postavení sudetských Němců v Československu píše: „Rozbitím Česko-Slovenska ve dnech 14. – 15. března 1939 vzal za své všechny Hitlerovy proklamace o tom, že chrání ‚právo na sebeurčení sudetských Němců‘ a že nemá ‚žádný zájem na Čěších‘, které ve své říši nechce.“⁶¹ Českoslovenští občané se tak prakticky ze dne na den stali občany cizího státu a byli nuceni tuto nově nastalou situaci řešit. Existovaly pouze dvě možnosti: zůstat, nebo se přestěhovat do vnitrozemí.

Počet Čechů, kteří přišli o československé občanství, je nejasný. Sčítání lidu ze 17. května 1939 eviduje 291 198 Čechů v Říšské župě Sudety, což bylo 9,9% jejího obyvatelstva.⁶² Někteří autoři tyto údaje zpochybňují. Von Arburg a Staněk odhadují, že v roce 1939 žilo v odtrženém pohraničí asi 357 000 až 394 000 Čechů.⁶³ Dle československého sčítání z r. 1930 žilo na všech územích odstoupených říši 726 416 Čechů.⁶⁴ Strmý propad českého obyvatelstva lze odůvodnit emigrací a pružností nacionální identity, tedy hlášením Čechů k německé národnosti (případně Němcům

60 ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938–1945)*. 1. vydání v českém jazyce. Praha. Prostor. 2001. [s. 97]. 577 s. ISBN 80-7260-055-9.

61 BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha. Gallery. 2002. [s. 113]. 304 s. ISBN 80-86010-55-4.

62 Celkem bylo v odtržených oblastech dle květnového říšskoněmeckého sčítání lidu asi 318 000 Čechů.; ARBURG, Adrian von; STANĚK, Tomáš. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951. Dokumenty z českých archivů*. Středokluky. Susa. 2010. [s. 43]. 329 s. ISBN 978-80-86057-66-81.; V československém pohraničí žilo ke sčítání ze 17. května 1939 celkem 3 064 415 osob německé národnosti a téměř všichni byli zároveň i říšskými příslušníky. Více viz KUČERA, Jaroslav. 1992. (s. 10–11).

63 ARBURG, Adrian von; STANĚK, Tomáš. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951. Dokumenty z českých archivů*. Středokluky. Susa. 2010. [s. 44]. 329 s. ISBN 978-80-86057-66-81.

64 FAJMON, Hynek; HLOUŠKOVÁ, Kateřina. *Konec soužití Čechů a Němců v Československu. Sborník k 60. výročí ukončení II. světové války*. 1. vydání. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2005. [s. 53]. 115 s. ISBN 80-7325-065-9.

k české národnosti). Odhaduje se, že k německé národnosti se přihlásilo na 100 000 Čechů.⁶⁵

Mnichovská dohoda, konkrétně její sedmý článek, zaručoval možnost opce, která se měla uskutečnit do půl roku od uzavření dohody.⁶⁶ Signatáři smlouvy měli usnadnit „*transfer obyvatelstva a vyjasní zásadní otázky, jež z řečeného transferu vyplývají.*”⁶⁷ Toto ustanovení mělo vyřešit otázku osudu česky i německy hovořících československých občanů, kteří se na podzim roku 1938 rozhodli opustit pohraničí, aby unikli nacistické vládě.⁶⁸

Údaje z pražského ministerstva vnitra k 3. prosinci 1938 jsou odlišné. „*Hovoří o celkem 151 997 uprchlících. Z tohoto počtu bylo 125 425 (85,7%) Čechů, 14 925 (11,23%) Židů a 11 647 (8,75%) německých antifašistů.*”⁶⁹ Přesný počet uprchlíků ze Sudet se však dá velmi obtížně určit. Odhaduje se, že do květnového sčítání opustilo okupované pohraničí asi 80 000–900 000 Čechů.⁷⁰ Tomáš Staněk a Adrian von Arburg se shodují na čísle 144 000.⁷¹ Frommer naopak odhaduje, že pohraničí ve zmiňované době opustilo přes 200 000 Čechů, německých antifašistů a německých Židů.⁷² Migrující obyvatelé způsobili problémy na obou stranách hranice, v Sudetech chyběly pracovní síly, na české straně bylo potřeba vyřešit problém s nakrmením a ubytováním (nyní již) bezprizorní masy lidí.

Ačkoli si dle dohody Češi v pohraničí mohli zvolit občanství stejně jako Němci v Česko-Slovensku, nebylo v zájmu ani jedné strany, aby se tak skutečně dělo. Němci si chtěli ponechat politické zastoupení své menšiny ve zbytku republiky a československá

65 FAJMON, Hynek; HLOUŠKOVÁ, Kateřina. *Konec soužití Čechů a Němců v Československu. Sborník k 60. výročí ukončení II. světové války*. 1. vydání. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2005. [s. 44]. 115 s. ISBN 80-7325-065-9.

66 ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Mnichovská dohoda 1938*. 1. vydání. Šenov u Ostravy. Tilia. 1999. [s. 387]. 470 s. ISBN 80-86101-19-3.

67 HOUŽVIČKA, Václav. *Odsun Němců z Československa 65 let poté*. 1. vydání. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2012. [s. 38]. 175 s. ISBN 978-80-7325-296-0.

68 Tamtéž s. 38.

69 BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha. Gallery. 2002. [s. 132]. 304 s. ISBN 80-86010-55-4.

70 Tento odhad je uveden v knize Václava Houžvičky *Odsun Němců z Československa 65 let poté*. Houžvička však blíže nevysvětluje, čím je způsoben takto vysoký rozptyl. Více viz HOUŽVIČKA, Václav. 2012. (s. 38).

71 ARBURG, Adrian von; STANĚK, Tomáš. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951. Dokumenty z českých archivů*. Středokluky. Susa. 2010. [s. 43]. 329 s. ISBN 978-80-86057-66-81.

72 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 17]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

strana nebyla schopna pojmout takový příliv imigrantů zejména kvůli hospodářským potížím s tímto přesunem spojeným.⁷³

Necelá polovina z původního obyvatelstva – zejména starousedlíci, kteří k prostoru měli silnou vazbu – na okupovaném území zůstala. Nacistická správa zvažovala, jak plně germanizovat nově získaný prostor. Možnosti se naskývaly pouze dvě, buď odsun českého obyvatelstva, nebo jeho postupná germanizace. Jako schůdnější řešení se jevílo postupné poněmčování v politické, hospodářské, kulturní i sociální linii. Byly zrušeny české politické strany a spolky, české školy na všech úrovních vzdělávání byly uzavřeny, přestal vycházet český tisk, nefungoval český rozhlas ani filmografie. Ztráta zastoupení ve všech sférách života zesílila pocit izolace a Češi se tak v Sudetech staly víceméně jen bezprávní pracovní silou.⁷⁴

*„Ve shodě s principy nacionálně socialistického totalitního režimu dostala NSDAP rozhodující slovo prakticky ve všech oblastech života Říšské župy Sudety.“*⁷⁵ Příkazy NSDAP plnili nejen členové strany, ale i příslušníci pobočných organizací (Sturmabteilung, Deutsche Arbeitsfront, Bund Deutscher Mädel, Hitlerjugend, Nationalsozialistische Volkswohlfahrt, a dalších). Jejich prostřednictvím a na základě osobní odpovědnosti „vedoucího“ za každý přidělený obvod a povinnosti předkládat pravidelné zprávy, bylo dosaženo téměř absolutní kontroly nad obyvatelstvem. Jak trefně poznamenal Zdeněk Radvanovský v knize Rozumět dějinám: *„Tak současně s národním vítězstvím ztratili sudetští Němci demokracii.“*⁷⁶

Odpůrci nacismu v Sudetech byli represivním německým orgánům známy již z dob demokratického Československa. Potencionální iniciátoři odporu, jimiž byli zejména členové vlasteneckých organizací, jako byl Sokol nebo Ústřední matice školská (ÚMŠ), a funkcionáři sociální demokracie, nebo členové Komunistické strany Československa, byli pozatýkáni nebo alespoň „evidováni“. Gestapo mělo tak možnost utnout potenciální odpor hned v počátku – takto nastavený systém teroru téměř znemožňoval jakoukoli formu odboje. Ten i přesto existoval v rámci české i německé komunity, které byly ochotné proti nacistickému režimu spolupracovat.⁷⁷

73 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 138]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

74 Tamtéž s. 138.

75 Tamtéž s. 134.

76 Tamtéž s. 135–136.

77 BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha. Gallery. 2002. [s. 140–142]. 304 s. ISBN 80-86010-55-4.

2.5 Počty Němců na sklonku války

Přesné údaje o počtu Němců, kteří žili na sklonku války v Sudetech, neexistují. Rozklad administrativního aparátu a masový neregistrovaný pohyb obyvatelstva znemožnil vedení přesné evidence. Údaje proto můžeme pouze odhadovat.⁷⁸ V následující podkapitole vycházím z čísel, které ve svých publikacích uvádí Zdeněk Beneš, Tomáš Staněk, František Čapka, Lubomír Slezák a Jaroslav Vaculík.

Roku 1944 žilo v odtrženém pohraničí zhruba 3 777 000 obyvatel.⁷⁹ Podle vydaných potravinových lístků na začátku května 1945 žilo v pohraničí asi 3 250 000 obyvatel, z toho 82% Němců (2 725 000) a 18% Čechů a osob jiné než německé národnosti⁸⁰ – Židé, Romové, Poláci a další cizinci hlášení k pobytu – (600 000).⁸¹ Tomáš Staněk uvádí, že koncem války žilo v Československu asi bezmála tři a půl milionu Němců, z toho byla převážná většina sudetských.⁸² „*Snaha zjistit počet Němců, kteří pobývali na čs. území před koncem války a různými cestami (evakuace, útěky, místní odsuny apod.) opustili republiku do srpna 1945, má četná úskalí především pro nedostatek spolehlivých statistických údajů.*“⁸³

Velká fluktuace obyvatelstva na konci války a bezprostředně po ní způsobila nemalé ztráty. Odchod německých sudetských rodin, smrt nemalého množství obyvatelstva, ústup německých vojenských jednotek nebo tiché změny národnosti⁸⁴ zapříčinili, že do srpna 1945 se počet Němců snížil zhruba o 400–500 000 osob.⁸⁵ Zdeněk Beneš

78 BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha. Gallery. 2002. [s. 198]. 304 s. ISBN 80-86010-55-4.

79 Údaj 3 777 000 obyvatel představovalo v té době asi 34% z celkového počtu obyvatel českých zemí.; ČAPKA, František; SLEZÁK, Lubomír; VACULÍK, Jaroslav. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po dlouhé světové válce*. 1. vydání. Brno. Akademické nakladatelství CERM. [s. 21]. 2005. 359 s. ISBN 80-7204-419-2.

80 Osoby neněmecké národnosti žijící v Sudetech

81 ČAPKA, František; SLEZÁK, Lubomír; VACULÍK, Jaroslav. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po dlouhé světové válce*. 1. vydání. Brno. Akademické nakladatelství CERM. [s. 22]. 2005. 359 s. ISBN 80-7204-419-2.; BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha. Gallery. 2002. [s. 198]. 304 s. ISBN 80-86010-55-4.

82 STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945– 1947*. Praha. Academia. 1991. [s. 55]. 536 s. ISBN 80-200-0328-2.

83 Tamtéž s. 95.

84 BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha. Gallery. 2002. [s. 198]. 304 s. ISBN 80-86010-55-4.

85 STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945– 1947*. Praha. Academia. 1991. [s. 95]. 536 s. ISBN 80-200-0328-2.

v této souvislosti hovoří asi o 560 000 Němců, kteří při divokém odsunu opustili nebo byli vysídleni z Československé republiky.⁸⁶ Frommer uvádí, že v tomtéž období bylo vyhnáno asi 660 000 Němců.⁸⁷ Ke konci června 1945 v Československu zůstalo celkem 2 716 239 německých civilistů; o necelé tři týdny později toto číslo kleslo o dalších dvě stě tisíc Němců.⁸⁸ Dle vydaných potravinových lístků v listopadu 1945, bylo z více než 3,6 milionu obyvatel asi 1,9 milionu Němců (53,9%); zbylí obyvatelé se hlásili k České nebo jiné než německé národnosti.⁸⁹

Počet Němců se tedy za sedm měsíců zredukovalo o více než tři čtvrtě milionu. Na konci roku 1946 se v Československu nacházelo méně než 10% předválečné populace Němců.⁹⁰ Při organizovaném odsunu, který započal v lednu 1946, republiku opustily další více než dva miliony obyvatel.⁹¹

86 BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha. Gallery. 2002. [s. 210]. 304 s. ISBN 80-86010-55-4.

87 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 61]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

88 KUČERA, Jaroslav. *Odsunové ztráty sudetoněmeckého obyvatelstva. Problémy jejich přesného vyčíslení*. 1. vydání. Praha. Federální ministerstvo zahraničních věcí. 1992. [s. 35]. 57 s. ISBN 80-900706-0-4.

89 STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha. Academia. 1991. [s. 109]. 536 s. ISBN 80-200-0328-2.

90 STANĚK, Tomáš. Organizované divoké odsuny? Úloha ústředních orgánů při provádění „evakuace“ německého obyvatelstva (květen až září 1945). *Soudobé dějiny*. 2005.[s. 465]. s. 465–533. ISSN 1210-7050.

91 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 61]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

3 Lidové soudy

Ačkoli „řešení menšinové otázky, zejména postavení Němců a Maďarů, a provedení důsledné „národní očisty“ od zrádců a kolaborantů bylo chápáno jako úkol prvořadě důležitosti,”⁹² závazné úřední pokyny v květnových dnech existovaly pouze v omezené míře.

Nedalo se očekávat, že po šestiletém exilu, bude vláda plně schopná „zabránit svévolným formám poválečné odplaty, a to zejména v případě těch jednotlivců, o nichž bylo všeobecně známo, že horlivě sloužili okupačnímu režimu.“⁹³ I přesto se očekávala jakási připravenost – politici se však vraceli bez idejí či alespoň jasných instrukcí, jak kdo a za jakých podmínek má být zadržen.⁹⁴ Rozhodování bylo ponecháno na nižších orgánech a bezpečnostních složkách.⁹⁵

Ačkoli prezident podepsal dekret, který ustanovoval retribuční soudy, již 28. února 1945,⁹⁶ vláda jeho účinnost odložila na dobu, kdy se shodnou ve sporných bodech retribuce.⁹⁷ Kdyby ke shodě došlo dříve, k divokým retribučním by nejspíše došlo k mnohem menší míře. Výnos ministerstva vnitra z konce května nařídil omezit činnost národních výborů pouze na zajištění majetku a osob tak, aby bylo zamezeno aktům zvrůle.⁹⁸ Přesto se svévolnému chování lidových tribunálů nedalo úplně zabránit. Přítrž svévolnému souzení, míněno zrušení lidových soudů a jiných revolučních tribunálů, uvedl v platnost až dekret z 19. června 1945, č. 16 Sb.⁹⁹

Benjamin Frommer je toho názoru, že včasné přijetí rozhodnutí, které by se týkalo odsunu Němců z Československa, bylo vládními představiteli „opomenuto“ záměrně.

92 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu – srpnu 1945*. 1. vydání. Praha. ISE. 1996. [s. 50]. 231 s. ISBN 80-85241-99-4.

93 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 95]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

94 Tamtéž s. 95–96.

95 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu – srpnu 1945*. 1. vydání. Praha. ISE. 1996. [s. 54]. 231 s. ISBN 80-85241-99-4.

96 BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha. Gallery. 2002. [s. 222–223]. 304 s. ISBN 80-86010-55-4.; FAJMON, Hynek; HLOUŠKOVÁ, Kateřina. *Konec soužití Čechů a Němců v Československu. Sborník k 60. výročí ukončení II. světové války*. 1. vydání. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2005. [s. 49]. 115 s. ISBN 80-7325-065-9.

97 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 83]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

98 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu – srpnu 1945*. 1. vydání. Praha. ISE. 1996. [s. 56]. 231 s. ISBN 80-85241-99-4.

99 Tamtéž s. 56.

Násilí bylo vládní garniturou dokonce podporováno. Jeho užití umožňovalo zvýšit počty odcházejících Němců a zmenšit tak počty těch, které bude třeba deportovat organizovaně.¹⁰⁰ Podmínky vytvořené vládou nahrávaly rozšíření této nekontrolovatelné anarchie. „*Centrální moc na jaře a v létě 1945 nejednala dostatečně rychle a rezolutně, aby obnovila pořádek a ukončila vlnu násilí. Tím nová politická elita vytvořila pochybný základ pro výkon spravedlnosti v poválečném období.*“¹⁰¹ Dle něj tedy divoká retribuce nebyla jen explozí nenávisti, nýbrž vládou tolerovaná akce, která jim měla usnadnit následný organizovaný odsun.¹⁰²

Již před květnem 1945 živila politická elita nenávist vůči okupantům. V polovině dubna 1944 bylo české obyvatelstvo vyzváno exilovou vládou k odstranění a následnému zadržení všech nepřátel republiky, říšských občanů nebo kolaborantů, z veřejných funkcí.¹⁰³

Tyto názory rezonovaly i v tisku a v rozhlase, což ovlivňovalo sociální psychiku jednotlivých složek národního společenství. Výstupy jednotlivých politických představitelů (zejména Edvarda Beneše), který byl považován za následovatele Masarykova odkazu (z této pozice byla i jeho rozhodnutí považována na sledující národní zájmy a v souladu s demokratickými a humanitárními zásadami) mohly vyvolávat dojem, že extrémně tvrdé zásahy vůči německým civilistům jsou v zájmu národa. Prezidentem byla akceptována koncepce kolektivní viny.¹⁰⁴

V průběhu války Beneš prostřednictvím rozhlasu apeloval:¹⁰⁵ „*Německý národ se provinil jako žádný jiný na světě, německý národ zaslouží tudíž trestu a německému národu a státu se trestu dostane. A s ním i všem těm, kteří mu pomáhali.*“¹⁰⁶ Pokyny

100 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 62–63]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

101 Tamtéž s. 62–63.

102 Tamtéž s. 69.

103 KAPLAN, Karel; JECH, Karel. *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945*. 2. opravené a doplněné vydání. Brno. Doplněk. 2002. [125–126]. 1066 s. ISBN 80-7285-012-1.; FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 83]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

104 STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha. Academia. 1991. [s. 59]. 536 s. ISBN 80-200-0328-2.

105 Projev z 27. října 1944. (Vysíláno z Londýna)

106 FAJMON, Hynek; HLOUŠKOVÁ, Kateřina. *Konec soužití Čechů a Němců v Československu. Sborník k 60. výročí ukončení II. světové války*. 1. vydání. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2005. [s. 37]. 115 s. ISBN 80-7325-065-9.

tedy zněly jasně: neodkladně zadržet a potrestat všechny nacisty, zrádce a kolaboranty a zabavit jejich majetek ve prospěch státu.¹⁰⁷

Projevy prezidenta Beneše, které pronesl na konci války nebo těsně po ní, ukazují na obecně panující náladu mezi představiteli: „*Nepochybní zrádci mají zmizet v prvním rozmachu revoluce a nejlépe vojenskou a lidovou bouří a revolucí.*“¹⁰⁸ „*Musíme začít s vyháněním Němců z našich zemí ihned, okamžitě, všemi způsoby, před ničím se nesmíme zarazit a zaváhat.*“¹⁰⁹ Beneš v prvních po osvobození volal po „*vylikvidování*“ všech československých Maďarů a Němců v zájmu jednotného národního státu.¹¹⁰ Václav Černý vzpomínal, že slovo vylikvidovat znamenalo tehdy spíše pomstu, nikoli potrestání.¹¹¹

Rovněž Klement Gottwald na začátku května 1945 prohlásil: „*Zneškodněte všechny aktivní nacisty a jejich majetek zajistěte ve prospěch národa a státu.*“¹¹² Veřejně proti násilnostem na Němcích vystoupil premiér Zdeněk Fierlinger, který žádal vládu, aby v rozhlase zdůraznila nutnost zastavit vlnu násilí vůči Němcům. Ostatní členové vlády však zareagovali prohlášením, že se jedná pouze o ojedinělé jevy, nikoli o plošnou situaci, kterou by bylo třeba řešit.¹¹³ a tudíž není třeba proti nim radikálně zakročit. Ministerstvo vnitra později doznalo, že „*bylo prokazatelně zjištěno, že řada jednotlivců byla zatčena a šikanována, aniž byla uvedena konkrétní provinění nebo byly po ruce průkazní prostředky, přičemž obviněným nebyla dána možnost obrany.*“¹¹⁴

107 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu – srpnu 1945*. 1. vydání. Praha. ISE. 1996. [s. 54]. 231 s. ISBN 80-85241-99-4.

108 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 70]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

109 Tamtéž s. 12.

110 SOVADINA, Jiří; ŠIMÍČEK, Petr. *Pětačtyřicátý. 1945. Konec války a nové Československo*. Studie, eseje, metodické materiály a prameny k událostem dramatického roku 1945. Ostrava. Občanské sdružení PANT. 2015. [s. 10]. 106 s. ISBN 978-80-905942-2-7.; STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha. Academia. 1991. [s. 58]. 536 s. ISBN 80-200-0328-2.; FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 71]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

111 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 71-72]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

112 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu – srpnu 1945*. 1. vydání. Praha. ISE. 1996. [s. 54]. 231 s. ISBN 80-85241-99-4.

113 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 82]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

114 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 85]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.; STANĚK, Tomáš. *Tábory v českých zemích 1945–1948*. 1996. 1. vydání. Šenov u Ostravy. Tilia. 1996. [s. 21]. 263 s. ISBN 80-902075-3-7.

Efektivnímu vyřešení a zklidnění poválečné situace nepomohlo ani rozhodnutí vlády přestavět systém lokální samosprávy na takzvané národní výbory. Dekret o zřizování národních výborů byl vydán v prosinci roku 1944. Jejich úkolem byl výkon samosprávy a udržování pořádku do doby než bude vláda schopná vykonávat tuto řídicí funkci.¹¹⁵

Porušená kontinuita správy a chybějící české obyvatelstvo přispěly ke zvýšení chaotické situace nejen v pohraničí.¹¹⁶ „Do pohraničí přicházeli lidé s nejrůznější minulostí, včetně zlatokopů, šarlatánů a obyčejných zločinců. Byl to jakýsi Divoký západ 20. století, kde nikdo neměl minulost a většina tehdy spáchaný zločinů tu zůstala nepotrestána.“¹¹⁷ Zločiny spáchané od 30. září 1938 do 28. října 1945 na německém obyvatelstvu za účelem spravedlivé odplaty a „znovunabytí svobody Čechů a Slováků“¹¹⁸ byly totiž zákonem č. 115/46 Sb. z 8. května 1946 amnestovány.¹¹⁹ Vyjmuty byly činy, které byly spáchány ze zavrženíhodných pohnutek, čímž se rozuměla snaha zakrýt trestný čin, zjištěnost nebo vilnost.¹²⁰

Divoké odsuny provázené lidovými soudy se odehrály téměř ve všech oblastech, kde se nacházely německé obce. Excesy provázející tyto čistící akce si vyžádaly mnoho obětí na životech Němců. Tyto soudy složené jak z aktivních partyzánů, nejčastěji velitelů jednotek, tak ze členů Místních národních výborů odsoudili „legálně“ desítky a „nelegálně“ stovky obyvatel Sudet k trestu smrti.¹²¹

„Popravy Němců bez soudu – skutečných, ale mnohdy pouze domnělých nacistů, resp. osob, jež byly obviněny z nepřátelských aktů (přepadů, sabotáží) a dalších závažných deliktů (útěku z internace a vazby, držení zbraně, zapojení do „ilegálních sítí“ apod.) se

115 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 76]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.; KAPLAN, Karel; JECH, Karel. *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945*. 2. opravené a doplněné vydání. Brno. Doplněk. 2002. [s. 123–124]. 1066 s. ISBN 80-7285-012-1.

116 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 95–96]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

117 Tamtéž s. 80.

118 BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha. Gallery. 2002. [s. 210]. 304 s. ISBN 80-86010-55-4.

119 FAJMON, Hynek; HLOUŠKOVÁ, Kateřina. *Konec soužití Čechů a Němců v Československu. Sborník k 60. výročí ukončení II. světové války*. 1. vydání. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2005. [s. 18]. 115 s. ISBN 80-7325-065-9.

120 BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha. Gallery. 2002. [s. 210]. 304 s. ISBN 80-86010-55-4.

121 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939-1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 259]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

konaly na více místech,“¹²² hlavně v pohraničí, ale i mimo něj. Nejvíce životů si vyžádaly oběti v Lanškrouně, Žatci, Mostě, Českých Budějovicích, Děčíně a v Praze.¹²³ „Početné byly případy, kdy národní výbory, resp. jejich zprvu živelně zřízené vyšetřovací komise, vynášely rozsudky o vině a trestaly zadržené osoby bitím a popravami. Na presumpci nevinny se nedbalo.“¹²⁴ Soudy, které často sloužily k řešení rodinných, sousedských, osobních nebo majetkových sporů, ukládaly i peněžité tresty – pokuty nebo propadnutí majetku.¹²⁵

Jednalo se o jednu z nejtemnějších stránek nejen partyzánských aktivit (revolučních gard). Členové partyzánských gard, „ozbrojených útvarů národních výborů, všelijakých zajišťovacích a kriminálních policií a podvodníků, kteří se vydávali za důstojníky armády a revolučních oddílů, zpravodajce, spolupracovníky Rusů apod.,“¹²⁶ zčásti podléhaly rozkazům armády, zčásti disponovali „také různými pověřeními ministerstva vnitra, velitelů bezpečnostních složek, národních výborů, správních komisí a zmocněnců nebo postupovaly zcela na vlastní pěst.“¹²⁷

Praktické provedení soudu a případného odsunu záviselo na rozhodnutí velitelů, často pochybných mravních kvalit.¹²⁸ V celé řadě případů tuto moc nadřazené instituce neomezovaly, spíše legalizovaly nebo tiše tolerovaly. Omezení přicházela až s delším časovým odstupem nebo po spáchání obzvláště závažných trestných činů.¹²⁹

3.1 Motivy násilností vůči Němcům

Barbarské poměry, které panovaly na konci války, vedly k morální destrukci lidí s násilnickými sklony. Množství spáchaných násilností a poprav je nutné posuzovat

122 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu – srpnu 1945*. 1. vydání. Praha. ISE. 1996. [s. 79–80]. 231 s. ISBN 80-85241-99-4.

123 STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha. Academia. 1991. [s. 70]. 536 s. ISBN 80-200-0328-2.

124 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu – srpnu 1945*. 1. vydání. Praha. ISE. 1996. [s. 55]. 231 s. ISBN 80-85241-99-4.

125 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939-1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 259]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

126 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu – srpnu 1945*. 1. vydání. Praha. ISE. 1996. [s. 61]. 231 s. ISBN 80-85241-99-4.

127 Tamtéž s. 61.

128 Tamtéž s. 54.

129 Tamtéž s. 61.

individuálně. Pohnutky jednotlivců byly různé, jak rovněž dokládám v této podkapitole.¹³⁰

„Hlavním motivem [nebo spíše jedním z nich – pozn. aut.] pro vyhánění Němců za hranice byla obrovská, za šest let nacistické okupace nahromaděná nenávisť českých lidí, kteří měli potřebu a touhu zúčtovat se svým nepřítelem.“¹³¹ Důraz na nacionální prvky a souvislosti protifašistického boje a revolučního převratu byl vzhledem ke zkušenostem z okupace a války zcela logický a charakterizoval v květnu a v následujícím období chování většiny příslušníků českého národa.¹³²

Svou roli nejspíše sehrála touha po mstě a vyřízení si osobních účtů, ziskuchtivost i chuť zabít.¹³³ Lidská povaha se projevila naplno. Poválečné týdny umožnily lůze, kriminálíkům a lidem se sadistickými sklony, aby si na Němcích vybíjeli svou násilnickou povahu.¹³⁴ Touha po pomstě za příkoří z předchozích let okupace se projevila i u některých lidí, kteří přežili nacistické koncentrační tábory nebo věznice, či v nich ztratili své nejbližší. Často se však „vykonavatelé odplaty“ stávali ti, kterým válečná mašinerie nezavdala příčinu k takovému chování.¹³⁵ Tyto osoby hnala pouze „potřeba ukájet zvrhlé agresivní choutky či sadistické sklony.“¹³⁶

Exekuce a jiné násilnosti lze zpětně vnímat jako reakci na poslední viditelné činy Němců. „K už tak ostře protiněmeckým postojům přispívaly i informace o poměrech, v nichž žili Češi totálně nasazení v Říši anebo věznění ve věznicích a lágrech, odkud se jim v chaosu bombardování a evakuací konce války podařilo utéct. Postupně též

130 FAJMON, Hynek; HLOUŠKOVÁ, Kateřina. *Konec soužití Čechů a Němců v Československu. Sborník k 60. výročí ukončení II. světové války*. 1. vydání. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2005. [s. 21]. 115 s. ISBN 80-7325-065-9.

131 Tamtéž s. 69.

132 STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha. Academia. 1991. [s. 56]. 536 s. ISBN 80-200-0328-2.

133 FAJMON, Hynek; HLOUŠKOVÁ, Kateřina. *Konec soužití Čechů a Němců v Československu. Sborník k 60. výročí ukončení II. světové války*. 1. vydání. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2005. [s. 21]. 115 s. ISBN 80-7325-065-9.

134 FAJMON, Hynek; HLOUŠKOVÁ, Kateřina. *Konec soužití Čechů a Němců v Československu. Sborník k 60. výročí ukončení II. světové války*. 1. vydání. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2005. [s. 69]. 115 s. ISBN 80-7325-065-9.; STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha. Academia. 1991. [s. 84]. 536 s. ISBN 80-200-0328-2.

135 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu – srpnu 1945*. 1. vydání. Praha. ISE. 1996. [s. 79–80]. 231 s. ISBN 80-85241-99-4.

136 Tamtéž s. 79–80.

vycházely najevo děsivé skutečnosti z každodenní reality nacistických koncentračních táborů.“¹³⁷

Těsně před koncem války kolem běžného obyvatelstva procházely pochody smrti¹³⁸ a projížděly „transporty vězňů a válečných zajatců z rušených koncentračních táborů na polském území.“¹³⁹ Navíc Češi měli v živé paměti popravy rukojmích, vraždění zajatců i civilistů, které lze „charakterizovat jako výsledky jakési situační zběsilosti,“¹⁴⁰ a jejich užívání jako živých štítů v bojích o pražské barikády z květnového povstání roku 1945.¹⁴¹

Násilnosti, popravy a týrání Němců však dosáhlo takových rozměrů, že na ně musela zareagovat i vláda. Odhadem v prvních týdnech po konci války přišlo o život asi 35 000 až 40 000 německých civilistů.¹⁴² „Německá Ost-Dokumentation odhadla, že podobné „lidové soudy“ poslaly bezprostředně po skončení války na smrt nejméně 1 000 Němců“¹⁴³

3.2 Kdo je „Němec“?

Nenávist obyvatelstva byla obrácena proti všem státně nespolehlivému obyvatelstvu, tedy Němcům. O Němcích a občanech německé národnosti mluví státní orgány a úřední dokumenty. Jaká je však přesná definice státně nespolehlivého obyvatelstva? Koho rozuměly orgány označením Němec nebo sudetský Němec?

137 BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha. Gallery. 2002. [s. 201]. 304 s. ISBN 80-86010-55-4.

138 FAJMON, Hynek; HLOUŠKOVÁ, Kateřina. *Konec soužití Čechů a Němců v Československu. Sborník k 60. výročí ukončení II. světové války*. 1. vydání. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2005. [s. 21–22]. 115 s. ISBN 80-7325-065-9.

139 BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha. Gallery. 2002. [s. 201]. 304 s. ISBN 80-86010-55-4.

140 FAJMON, Hynek; HLOUŠKOVÁ, Kateřina. *Konec soužití Čechů a Němců v Československu. Sborník k 60. výročí ukončení II. světové války*. 1. vydání. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2005. [s. 21]. 115 s. ISBN 80-7325-065-9.

141 Tamtéž s. 21–22.

142 Tento údaj se nemusí nutně týkat pouze osob popravených lidovými soudy. Jsou v něm nejspíše započítány i sebevraždy a všechna úmrtí, u nichž se neprokázalo, že byla způsobena věkem; STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha. Academia. 1991. [s. 54]. 536 s. ISBN 80-200-0328-2.

143 FROMMER, Benjamin. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. 1. vydání. Praha. Academia. 2010. [s. 74]. 504 s. ISBN 978-80-200-1838-0.; STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu – srpnu 1945*. 1. vydání. Praha. ISE. 1996. [s. 163–164]. 231 s. ISBN 80-85241-99-4.

První částečné vymezení kategorie „státně nespolehlivé obyvatelstvo“ bylo vytvořeno za účelem zásobování a pozdější statistické evidence německého obyvatelstva vládním nařízením ze 17. května 1945, č. 6 Sb.¹⁴⁴ Konečnou definici přináší až ústavní dekret č. 33/1945 Sb. z 2. srpna 1945 o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské.¹⁴⁵ Osoby, které se staly občany států, s nimiž bylo Československo ve válečném stavu, bylo možno snáze odsunout.¹⁴⁶

V tomto dekretu je uvedeno, že ti, kteří nabyli občanství cizího státu, ztratili dnem nabytí československé občanství.¹⁴⁷ „Československé státní občanství ostatních československých občanů německé a maďarské národnosti bude zrušeno“¹⁴⁸ dnem nabytí účinnosti dekretu. To se nevztahuje na ty, kteří se i za okupace hlásili k československému občanství.¹⁴⁹ Češi a Slováci, kteří se přihlásili k německému nebo maďarskému občanství museli, pokud chtějí znovu nabýt občanství československé, zažádat o osvědčení o národní spolehlivosti, které bylo vydáváno ministerstvem vnitra.¹⁵⁰

144 STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha. Academia. 1991. [s. 78]. 536 s. ISBN 80-200-0328-2.

145 Tímto právním aktem však Československo uznává platnost smluv mezi nacistickým Německem a Československou republikou, které jinak s odkazem na nucený podpis Mnichovské dohody, popírají v plném rozsahu.; FAJMON, Hynek; HLOUŠKOVÁ, Kateřina. *Konec soužití Čechů a Němců v Československu. Sborník k 60. výročí ukončení II. světové války*. 1. vydání. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2005. [s. 37]. 115 s. ISBN 80-7325-065-9.; BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha. Gallery. 2002. [s. 22–23]. 304 s. ISBN 80-86010-55-4.; STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha. Academia. 1991. [s. 99–100]. 536 s. ISBN 80-200-0328-2.; STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu – srpnu 1945*. 1. vydání. Praha. ISE. 1996. [s. 60–61]. 231 s. ISBN 80-85241-99-4.

146 FAJMON, Hynek; HLOUŠKOVÁ, Kateřina. *Konec soužití Čechů a Němců v Československu. Sborník k 60. výročí ukončení II. světové války*. 1. vydání. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2005. [s. 50]. 115 s. ISBN 80-7325-065-9.

147 Pro Němce v pohraničí to bylo 10. října 1938, pro Němce ve vnitrozemí 16. března 1939, pro příslušníky Těšínska 26. října 1939.; STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha. Academia. 1991. [s. 101]. 536 s. ISBN 80-200-0328-2.

148 GLOTZ, Peter. *Vyhnání. České země jako poučný případ*. 1. vydání. Praha. Paseka. [s. 152]. 2006. 222 s. ISBN 80-718-705-x.

149 Dle některých autorů je §1, odstavec 3 důkazem, že se nejednalo o uplatňování principu kolektivní viny.; FAJMON, Hynek; HLOUŠKOVÁ, Kateřina. *Konec soužití Čechů a Němců v Československu. Sborník k 60. výročí ukončení II. světové války*. 1. vydání. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2005. [s. 51]. 115 s. ISBN 80-7325-065-9.

150 KAPLAN, Karel; JECH, Karel. *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945*. 2. opravené a doplněné vydání. Brno. Doplněk. 2002. [s. 3456]. 1066 s. ISBN 80-7285-012-1.; FAJMON, Hynek; HLOUŠKOVÁ, Kateřina. *Konec soužití*

Pojem národnost nebyl dále upraven. Přihlíželo se k údajům ze sčítání lidu v roce 1930 a sčítání v sudetské župě ze 17. 5. 1939; k prohlášením pro zásobovací účely, k užívání jazyka či přihlášení do škol a zaměstnání.¹⁵¹

Do transportů byly zařazovány osoby bez ohledu na náboženské vyznání, tedy i Židé, kteří se v roce 1930 přihlásili k německé národnosti.¹⁵² Tento postup byl západními velmocemi kritizován, nicméně čeští politici ho obhajovali argumenty o jednotném státoobčanství, který je založen na národnostním nikoli náboženském principu, a obvinění z antisemitismu odmítali.¹⁵³

Převážná většina Židů, kteří přežili druhou světovou válku, byli na základě národnostního principu zařazeni do odsunu i přesto, že ústavní dekret č. 33/1945 Sb. z 2. srpna 1945 připouštěl stejně jako u národnostně smíšených manželství výjimky.¹⁵⁴ Docházelo také k paradoxním situacím. Židé, kteří se jakožto oběti nacistické perzekuce vraceli z koncentračních táborů, byli soustřeďováni ve sběrných táborech a spolu s ostatním německým obyvatelstvem přesouváni do Německa. Žlutou hvězdu vyměnili za bílou pásku.¹⁵⁵

Čechů a Němců v Československu. Sborník k 60. výročí ukončení II. světové války. 1. vydání. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2005. [s. 53]. 115 s. ISBN 80-7325-065-9.

151 FAJMON, Hynek; HLOUŠKOVÁ, Kateřina. *Konec soužití Čechů a Němců v Československu. Sborník k 60. výročí ukončení II. světové války.* 1. vydání. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2005. [s. 53]. 115 s. ISBN 80-7325-065-9.

152 Ve sčítání roku 1930 se k židovskému vyznání přihlásilo 117 551 osob v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Z nich se 36 778 hlásilo k národnosti židovské, 42 669 k československé a 35 657 k německé. Více viz ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK. 2011. (s. 53).; Staněk uvádí, že konce války se dožilo 22 000 – 24 000 Židů. Více viz STANĚK, Tomáš. 1991. (s. 16).

153 STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947.* Praha. Academia. 1991. [s. 165]. 536 s. ISBN 80-200-0328-2.

154 KAPLAN, Karel; JECH, Karel. *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945.* 2. opravené a doplněné vydání. Brno. Doplněk. 2002. [s. 345–346]. 1066 s. ISBN 80-7285-012-1.

155 Na základě výnosu Ministerstva vnitra z 29. listopadu 1945 nebyla na Židech pronásledovaných nacistickým režimem vyžadována povinnost nošení vnějších označení. Více viz ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK. 2011. (s. 170).

4 Lanškroun

Lanškroun v prvních poválečných dnech zažil nejkrvavější dny své historie. Dobových pramenů se zachovalo málo a jejich relevance je diskutabilní. Ovšem vzhledem ke spádu, jaké události nabraly, je pochopitelné, že se údaje zapsané v městské kronice a matrice zemřelých a výpovědi českých i německých pamětníků ohledně květnových událostí různí. Obě strany se shodnou pouze na tom, že 17. května 1945 přijel do Lanškrouna partyzánský oddíl a sudetští Němci z blízkého okolí, v jejichž počtu se zdroje rozcházejí, byli shromážděni na náměstí. Lidový partyzánský soud zasedající na náměstí odsoudil k trestu smrti větší počet Němců, kteří byli na místě popraveni oběšením nebo zastřelením. Někteří z nich dostali „pouze“ výprask a byli propuštěni. V podrobnostech se výpovědi českých a německých pamětníků rozcházejí. Německé zdroje kupříkladu zdůrazňují užití bití a výstřely do vzduchu, pomocí kterých byli přihnání na náměstí, dále mučení v radniční kašně a ponižující průběh soudu.¹⁵⁶

Vývoj v Lanškrouně je víceméně shodný s vývojem zbytku Sudet. Řídké slovanské osídlení bylo doplněno německými přistěhovalci v období velké kolonizace.¹⁵⁷ Po třicetileté válce, kdy bylo město vypleněno švédskými i císařskými vojsky, dochází téměř k absolutnímu poněmčení celé oblasti Hřebečska, jíž je Lanškroun součástí.¹⁵⁸

S nástupem průmyslové revoluce se vyostřují nacionální nálady. K jisté konzervaci vztahů mezi německou majoritou a českou minoritou došlo až na konci 18. století a v první polovině 19. století.¹⁵⁹ „Od 2. poloviny 19. století dochází k výraznému vzestupu německého nacionalismu v Lanškrouně i v jeho okolí.“¹⁶⁰

156 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 259]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

157 Hřebečsko. *Obecně k historii Hřebečska*. (6. 7. 2009). [online]. (cit. 8. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.hrebecsko.estranky.cz/clanky/kapitoly-z-historie/obecne-k-historii-hrebecska.html>>.

158 Historický název Hřebečsko označuje území na pomezí Čech a Moravy. Centry jsou města Lanškroun (Landskrone), Moravská Třebová (Mährisch Trübau), Zábřeh (Hohenstadt) a Svitavy (Zwittau). Jedná se o jazykový výčnělek (ostrov) historicky obývaný německým obyvatelstvem.; Hřebečsko. *Lanškroun*. (3. 11. 2012). [online]. (cit. 8. 3. 2016). Dostupné: <<http://www.hrebecsko.estranky.cz/clanky/mistopis/mestolanskroun.html>>; Hřebečsko. *Obecně k historii Hřebečska*. (6. 7. 2009). [online]. (cit. 8. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.hrebecsko.estranky.cz/clanky/kapitoly-z-historie/obecne-k-historii-hrebecska.html>>.

159 Hřebečsko. *Obecně k historii Hřebečska*. (6. 7. 2009). [online]. (cit. 8. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.hrebecsko.estranky.cz/clanky/kapitoly-z-historie/obecne-k-historii-hrebecska.html>>.

160 Město Lanškroun. *Dějiny města*. (21. 10. 2015) [online]. (cit. 9. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskroun.eu/dejiny-mesta/d-2333>>.

Po celou dobu koexistence české menšiny a německé majority se ozývají snahy Němců dosáhnout osamostatnění. „*Stav vyvrcholí po vyhlášení Československé republiky v říjnu 1918, kdy čeští Němci vznik společného státu Čechů a Slováků neuznají a vytvářejí v pohraničí čtyři autonomní provincie s požadavkem připojení k Rakousku.*“¹⁶¹ Stává se tak dva dny poté, co Němci ignorovali zprávu o vzniku státu.¹⁶² Hřebečsko se připojuje k provincii Sudetenland. Hřebečští představitelé dokonce uvažují o absolutním osamostatnění.¹⁶³ V Lanškrouně je vytvořena *Německá národní rada*, která se taktéž hlásila k tzv. Deutschböhmen.¹⁶⁴

České úřady samozřejmě na nově vzniklou situaci zareagovaly a pozastavily dodávky potravin a uhlí do oblasti. Rozuzlení přichází až s příchodem armády.¹⁶⁵ Lanškroun je vysokomýtským armádním oddílem nucen uzнат svrchovanost československého státu,¹⁶⁶ představitelé oblasti tak oficiálně činí až 19. prosince 1918.¹⁶⁷ Všechny snahy nacionálně smýšlejících Němců na odtržení byly prozatím zmařeny.¹⁶⁸

Dvacátá léta byla relativně klidným obdobím, ačkoli stále dochází k nacionalistickému vystupování proti státu. V Lanškrouně vzrůstá vliv českého

161 Hřebečsko. *Obecně k historii Hřebečska*. (6. 7. 2009). [online]. (cit. 8. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.hrebecsko.estranky.cz/clanky/kapitoly-z-historie/obecne-k-historii-hrebecska.html>>.

162 Tamtéž.

163 Mělo se jednat o vytvoření samostatné oblasti Schönhengstgau s rozlohou 118 km², zahrnující 133 obcí.

164 Oblast provincie Deutschböhmen se rozprostírala v pohraničí od Chebu až po předhůří Orlických hor. Celkem se jednalo asi o 14 464 km², které obývalo 2 200 000 obyvatel.; Město Lanškroun. *Dějiny města*. (21. 10. 2015) [online]. (cit. 9. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskroun.eu/dejiny-mesta/d-2333>>; RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin. Od nejstarších časů – květen 1938*. Třebíč. Akcent. 1999. [s. 147]. 274 s. ISBN 80-7268-054-4.

165 Hřebečsko. *Němci vyhlášení Československa ignorovali*. (28. 10. 2009). [online]. (cit. 9. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.hrebecsko.estranky.cz/clanky/kapitoly-z-historie/nemci-vyhlaseni-ceskoslovenska-ignorovali.html>>.

166 Město Lanškroun. *Dějiny města*. (21. 10. 2015) [online]. (cit. 9. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskroun.eu/dejiny-mesta/d-2333>>.

167 Hřebečsko. *Obecně k historii Hřebečska*. (6. 7. 2009). [online]. (cit. 8. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.hrebecsko.estranky.cz/clanky/kapitoly-z-historie/obecne-k-historii-hrebecska.html>>; Hřebečsko. *Němci vyhlášení Československa ignorovali*. (28. 10. 2009). [online]. (cit. 9. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.hrebecsko.estranky.cz/clanky/kapitoly-z-historie/nemci-vyhlaseni-ceskoslovenska-ignorovali.html>>; Hřebečsko. *Lanškroun*. (3. 11. 2012). [online]. (cit. 8. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.hrebecsko.estranky.cz/clanky/mistopis/mestolanskroun.html>>.

168 RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin. Od nejstarších časů – květen 1938*. Třebíč. Akcent. 1999. [s. 152–153]. 274 s. ISBN 80-7268-054-4.

obyvatelstva. Dokonce zde byla v roce 1927 zřízena i česká měšťanská škola.¹⁶⁹ Němci v samosprávných orgánech však těžce nesou vznik škol, školek, spolků a dalších kulturních institucí, k němuž docházelo v průběhu dvacátých let.¹⁷⁰ Dochází k demonstracím a stávkám.¹⁷¹

Relativně klidné období dvacátých let ukončuje hospodářská krize, která opět spouští německé separatistické akce. „*Výroba v hlavních oborech těžkého i lehkého průmyslu poklesla až o třicet procent.*“¹⁷² Podobně postiženo je i zemědělství. Pokles produkce a enormní nárůst nezaměstnanosti se nejvíce dotkl pohraničních oblastí a poskytl příležitost k agitaci německým nacionalistickým stranám.¹⁷³ Politický život postupně ovládla SdP.¹⁷⁴ Po podepsání Mnichovské dohody byl Lanškroun a převážná část Hřebečska připojena k Třetí říši. Jenom na Lanškrounsku bylo z 59 obcí obsazeno 41 celých obcí a šest částí¹⁷⁵ (například Dolní Čermná byla rozdělena na část, která náležela do Sudet a část, která byla součástí Protektorátu Čechy a Morava).¹⁷⁶

Z města Lanškroun uprchlo více než 1 000 Čechů, část těch, kteří nestačili utéci, byli spolu s německými antifašisty zatčeni.¹⁷⁷ Počet obyvatel nadále klesal i v průběhu války. Odhadem pět set obyvatel Lanškrouna zemřelo ve službách nacistického

169 Město Lanškroun. *Dějiny města*. (21. 10. 2015) [online]. (cit. 9. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskroun.eu/dejiny-mesta/d-2333>>. Der Schönhengstgau. *Landskron. Geschichte*. [online]. (cit. 15. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.schoenhengstgau.eu/orte/lkr/landskron/geschichte.html>>.

170 Hřebečsko. *Obecně k historii Hřebečska*. (6. 7. 2009). [online]. (cit. 8. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.hrebecsko.estranky.cz/clanky/kapitoly-z-historie/obecne-k-historii-hrebecska.html>>.

171 Například již 8. a 9. října 1920 vyvolávají Němci stávku proti „škrcení“ německého vzdělávacího systému.; Der Schönhengstgau. *Landskron. Geschichte*. [online]. (cit. 15. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.schoenhengstgau.eu/orte/lkr/landskron/geschichte.html>>.

172 RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin. Od nejstarších časů – květen 1938*. Třebíč. Akcent. 1999. [s. 185]. 274 s. ISBN 80-7268-054-4.

173 Tamtéž s. 185–186.

174 Ve volbách 1932 vyhráli sociální demokraté, SdP byli až třetí. V roce 1935 byli němečtí sociální demokraté stále ještě velmi silní. Více viz Lanškrounsko.cz. (15. 5. 2014)

175 ČAPKA, František; SLEZÁK, Lubomír; VACULÍK, Jaroslav. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po dlouhé světové válce*. 1. vydání. Brno. Akademické nakladatelství CERM. 2005. [s. 15]. 359 s. ISBN 80-7204-419-2.

176 Městys Dolní Čermná. *Historie*. [online]. (cit. 12. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.dolni-cermna.cz/mestys/#historie>>.

177 Město Lanškroun. *Stručná historie Lanškrouna*. (21. 10. 2015). [online]. (cit. 12. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskroun.eu/strucna-historie-lanskrouna/d-2332>>.

Německa na bojištích druhé světové války, což představovalo zhruba desetinu původního obyvatelstva.¹⁷⁸

Až na přelomu let 1944 a 1945, kdy do města přicházeli uprchlíci z východu, počet obyvatel narostl a dosáhl svého dosavadního historického maxima – 7 907 obyvatel.¹⁷⁹

Lanškroun se 4. říjnem 1938, kdy byly evakuovány české úřady, a do města za velkolepého přivítání vkročila německá armáda (viz obrázek 2), stal oficiálně součástí Sudet.¹⁸⁰ Pro Čechy, kteří zde zůstali, to znamenalo jediné: odejmutí téměř všech práv a jejich využívání jako pomocných sil v německých zbrojařských továrnách.¹⁸¹ Osud německých sociálních demokratů, kteří byli nacisty považováni za zrádce Hitlera a Henleina, byl ještě horší. Ti, kteří nestačili včas uprchnout, byli zastřeleni, ti „šťastnější“ byli posláni na nucené práce do Říše.¹⁸²

Hospodářský rozvoj města, citelný s nástupem průmyslové revoluce – doložitelný například vzniklým knížecím pivovarem na přelomu 17. a 18. století, tabákovou továrnou (funguje od 1875 do 1945) a rozvojem soukromého podnikání – se na dlouhou dobu zastavil,¹⁸³ většina lanškrounského průmyslu se hned na začátku války přeorientovala na zbrojní odvětví.¹⁸⁴

178 Lanškrounsko.cz. *MF Dnes: Lidový soud s Němci v Lanškrouně skončil 17. května 1945 masakrem.* (15. 5. 2014) [online]. (cit. 15. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskrounsko.cz/en/it-was-written/4177-mf-dnes-lidovy-soud-s-nemci-v-lanskroune-skoncil-17-kvetna-1945-masakrem>>.

179 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961.* [s. 45].

180 Lanškroun historický. *Sborník prací žáků Integrované střední školy Lanškroun a Gymnázia Lanškroun.* Lanškroun. Městské muzeum Lanškroun. 1997. (s. 55). 85 s. ISBN 80-238-2200-4.

181 Hřebečsko. *Obecně k historii Hřebečska.* (6. 7. 2009). [online]. (cit. 8. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.hrebecsko.estranky.cz/clanky/kapitoly-z-historie/obecne-k-historii-hrebecska.html>>.

182 Lanškrounsko.cz. *MF Dnes: Lidový soud s Němci v Lanškrouně skončil 17. května 1945 masakrem.* (15. 5. 2014). [online]. (cit. 15. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskrounsko.cz/en/it-was-written/4177-mf-dnes-lidovy-soud-s-nemci-v-lanskroune-skoncil-17-kvetna-1945-masakrem>>.

183 Město Lanškroun. *Stručná historie Lanškrouna.* (21. 10. 2015). [online]. (cit. 12. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskroun.eu/strucna-historie-lanskrouna/d-2332>>.

184 Město Lanškroun. *Dějiny města.* (21. 10. 2015) [online]. (cit. 9. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskroun.eu/dejiny-mesta/d-2333>>.

Obrázek 1: Osvobození Lanškrouna Wehrmachtem 10. 10. 1938¹⁸⁵

4.1 Přehled květnových událostí

Lanškroun a jeho okolí je osvobozeno Rudou armádou v průběhu 9. až 10. května 1945.¹⁸⁶ Pamětníci vzpomínají, že Rusové, kteří se v městě dočasně usídlili, nejevili zájem téměř o nic jiného, než je jejich vlastní potěšení, které spatřovali v pítkách, drancování a užívání si se ženami, na něž pořádali doslova „hony“.¹⁸⁷ Německé obyvatelstvo, které nestačilo, nemohlo nebo nechtělo utéci, bylo přinuceno vykonávat úklidové práce. Ještě před tzv. vyřizováním účtům byly po Lanškrouně

185 Der Schönhengstgau. *Einmarsch der deutschen Truppen in Landskron. Das Ende der 20-jährigen tschechischen Besatzung wird gefeiert.* [obrázek]. (staženo 12. 3. 2016). [online]. Dostupné z: <<http://www.schoenhengstgau.eu/c/archiv?B=/lkr/landskron/befreiung.1>>.

186 Hřebečsko. *Obecně k historii Hřebečska.* (6. 7. 2009). [online]. (cit. 8. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.hrebecsko.estranky.cz/clanky/kapitoly-z-historie/obecne-k-historii-hrebecska.html>>; Město Lanškroun. *Stručná historie Lanškrouna.* (21. 10. 2015). [online]. (cit. 12. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskroun.eu/strucna-historie-lanskrouna/d-2332>>; TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945.* 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 258]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

187 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945.* 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 267]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

vylepovány plakáty, že „pokud bude nějaký Čech zabit, bude za něj potrestáno padesát Němců.“¹⁸⁸

17. května 1945 do Lanškrouna přijíždí partyzánská divize Václavík pod vedením poručíka Josefa Hýbla-Brodeckého. Ve spolupráci s představiteli místních odbojových organizací a lokální samosprávy přivádí členové brigády Václavík před lanškrounskou radnici sudetské Němce.¹⁸⁹ Za předsednictví Josefa Hrabáčka zasedá lidový soud, který si klade za cíl odsoudit právě tyto Němce a Čechy obviněné ze spolupráce s nacisty. Obvinění jsou vznášena jak na základě seznamů vypracovávaných Hrabáčkovou skupinou v průběhu války, tak přímo na místě od kolemstojících Čechů.¹⁹⁰ Odsouzené i uvězněné osoby byly týrány a ponižovány.¹⁹¹

V záznamech divize Václavík je uvedeno, že 17. května 1945 bylo zastřeleno 11 osob, dva členové gestapa pověšeni a dalších asi 250 občanů bylo potrestáno „pouze“ tělesnými tresty. Nespočet jich bylo pokutováno nebo jim bylo odňato jmění. Následující den, 18. května bylo zastřeleno dalších sedm osob.¹⁹²

Řádění partyzánů ukončil až požár, který vypukl v obchodě za stolem „lidového soudu“ 18. května kolem 17. hodiny. Požár údajně způsobila paní Augusta Heiderová. „*Pokusila se učinit přítrž násilím, že zapálila vlastní dům a zvolila dobrovolnou smrt oběšením. Vypuklý požár způsobil značnou paniku a předčasně ukončil bestiální řádění Čechů.*“¹⁹³ České zdroje o tomto incidentu hovoří pouze jako o náhodě.

Aby se Němci vyhnuli lynčování, volili raději dobrovolnou smrt. Fenomén sebevraždy je v poválečných týdnech velmi rozšířený i v Lanškrouně. Městská kronika i matrika zemřelých uvádí seznam sebevrahů. Obvykle se jednalo o celé mrtvé rodiny, kde jeden člen zabil ostatní a pak sám páchal sebevraždu.

Svitavský Úřad pro Němce, zřízený téměř vzápětí po osvobození, jehož cílem bylo zamezit podobným lidovým bouřím a připravit obyvatelstvo na organizovaný odsun,

188 Lanškrounsko.cz. *MF Dnes: Lidový soud s Němci v Lanškrouně skončil 17. května 1945 masakrem.* (15. 5. 2014). [online]. (cit. 15. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskrounsko.cz/en/it-was-written/4177-mf-dnes-lidovy-soud-s-nemci-v-lanskroune-skoncil-17-kvetna-1945-masakrem>>.

189 ARBURG, Adrian von; DVOŘÁK, Tomáš; KOVAŘÍK, David. *Německy mluvící obyvatelstvo v Československu po roce 1945.* 1. vydání. Brno. Matice moravská. 2010. [s. 203]. 534 s. ISBN 978-80-86488-70-7.

190 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu – srpnu 1945.* 1. vydání. Praha. ISE. 1996. [s. 83–84]. 231 s. ISBN 80-85241-99-4.

191 Tamtéž s. 83–84.

192 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945.* 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 259–260]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

193 Tamtéž s. 259.

minimálně v prvních poválečných měsících (době divokého odsunu), selhal. Situace na Hřebečsku se relativně stabilizovala až po vydání prezidentských dekretů.¹⁹⁴ V okolí byly zřízeny koncentrační tábory, kde se Němci relativně organizovaně připravovali na deportaci.

Německé obyvatelstvo je téměř současně nahrazováno českým, zejména přistěhovalci ze střední Moravy a severovýchodních Čech.¹⁹⁵ „Degermanizace“ je dokončena 31. října 1945, kdy z Lanškrouna odjíždí poslední transport.¹⁹⁶ a město se stává ryze „českým“.¹⁹⁷ „Vznikají tedy komise pro jmenování národních správců na německé továrny a podniky. V polovině padesátých let již kraj žije normálním životem, přestože všechny válečné škody nejsou ještě napraveny.“¹⁹⁸

4.2 Lanškrounský odboj

Lanškrounské odbojové hnutí proti německým okupantům vzniklo téměř okamžitě po vypuknutí války. Jeho cílem bylo vykonávání špionážní činnosti a příprava případného převratu ve prospěch spojenců. Dále si vzalo za cíl zejména finančně pomáhat rodinám, jejichž příslušníci byli popraveni gestapem. Od roku 1943 rodiny osob perzekvovaných režimem získávaly od příslušníků hnutí podporu ve výši příjmů popraveného živitele. Navíc se jim vcelku úspěšně dařilo pašovat do Protektorátu potravinové balíčky obsahující cukr a máslo.¹⁹⁹

Centrem odbojového hnutí byl výprachtický mlýn, který vlastnil vůdce této podzemní organizace, mlynář Josef Hrabáček, jemuž sekundoval Baloun a Losser.²⁰⁰ V podzemním bunkru, který se nacházel pod mlýnem, ukrývali odbojáři krátkodobě osoby, které byly na útěku před gestapem. Zejména se jednalo o úkryt pro písemný

194 Hřebečsko. *Obecně k historii Hřebečska*. (6. 7. 2009). [online]. (cit. 8. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.hrebecsko.estranky.cz/clanky/kapitoly-z-historie/obecne-k-historii-hrebecska.html>>.

195 Tamtéž.

196 Město Lanškroun. *Stručná historie Lanškrouna*. (21. 10. 2015). [online]. (cit. 12. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskroun.eu/strucna-historie-lanskrouna/d-2332>>; Město Lanškroun. *Dějiny města*. (21. 10. 2015) [online]. (cit. 9. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskroun.eu/dejiny-mesta/d-2333>>.

197 Hřebečsko. *Lanškroun*. (3. 11. 2012). [online]. (cit. 8. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.hrebecsko.estranky.cz/clanky/mistopis/mestolanskroun.html>>.

198 Hřebečsko. *Obecně k historii Hřebečska*. (6. 7. 2009). [online]. (cit. 8. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.hrebecsko.estranky.cz/clanky/kapitoly-z-historie/obecne-k-historii-hrebecska.html>>.

199 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 47].

200 Tamtéž s. 46.

materiál odboje, seznamy odbojářů, ilegálních skupin a záznamy o zpravodajské činnosti. V neposlední řadě byly pod mlýnem skryty seznamy nacistických funkcionářů (členové gestapa, SA a SS),²⁰¹ pracovní plány a plány na rychlé zajištění či zneškodnění nacistů při případném převratu.²⁰² V seznamech například stálo: „*Doktor Kellner, zubní lékař. Zuřivý Němec. Ze všech lékařů nejhorší.*“²⁰³ nebo „*Merkner. Zuřivý nacista, říšák, esesák, neomezený městský vladař.*“²⁰⁴ I na základě těchto a podobných údajů byli Němci pohnáni před lidový soud (viz obrázek 3).

Obrázek 2: Soudcovský stůl²⁰⁵

Odbojová činnost samozřejmě nezůstala bez povšimnutí gestapa. Do odhalení odbojové organizace v Olomouci gestapo neznalo ani jména vůdců, ani úkryt lanškrounského odbojového hnutí. Až po zatčení členů olomoucké odbojové organizace přesunulo gestapo svůj zájem na Zábřežsko a Lanškrounsko. Vzhledem k tomu, že lanškrounské odbojové hnutí nefungovalo jako samostatná jednotka, vyšetřování se, ihned

201 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 48].

202 Tamtéž s. 46.

203 Lanškrounsko.cz. *MF Dnes: Lidový soud s Němci v Lanškrouně skončil 17. května 1945 masakrem*. (15. 5. 2014) [online]. (cit. 15. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskrounsko.cz/en/it-was-written/4177-mf-dnes-lidovy-soud-s-nemci-v-lanskroune-skoncil-17-kvetna-1945-masakrem>>.

204 Tamtéž.

205 Der Schönhengstgau. *Blutgericht von Landskron*. „*Richtertisch*“. [obrázek]. (staženo 12. 3. 2016). [online]. Dostupné z: <<http://www.schoenhengstgau.eu/c/archiv?B=/lkr/landskron/blutgericht.14>>.

po odhalení Krajského hnutí odboje, jež sídlilo v nedalekém Zábřehu, přesunulo do lanškrounského okresu. Kvůli zradě Josefa Majera, bývalého člena ilegální skupiny, který se před cestou do Jugoslávie provizorně skrýval ve výprachtickém mlýně, kde si i přečetl jména odbojářů, získalo gestapo vcelku podrobný seznam členů.²⁰⁶

Gestapo zatklo mnoho členů ilegálního národního výboru.²⁰⁷ Zatčení byli: „*Josef Hejl, František Uher, učitel Baloun, Josef Losser, paní Losserová, Ladislav Brůha, Jan Navrátil, Vilém Pfcner, Rudolf Balcar a další.*“²⁰⁸ Cílem gestapa však bylo dopadení vůdce domácího odboje a předsedy ilegálního okresního národního výboru, Josefa Hrabáčka. Josef Hrabáček však unikl i přestože na něj byla vypsána odměna 5 000 říšských marek (*Reichsmark*, RM).²⁰⁹ Lanškrounská kronika uvádí dokonce údaj půl milionu marek.²¹⁰

Pro srovnání, týdenní dělnická mzda se v letech 1942–1944 pohybovala od 400 korun do 700 korun, mzda učitelů dosahovala 1 600 až 5 000 korun.²¹¹ Kurz koruny k marce byl od 16. 3. 1939 určen direktivně německou bankou na 10:1. Což znamenalo, že v Sudetech byla průměrná měsíční mzda dělníka od 160 do 280 marek. Platy v Německu byly až o polovinu větší, o Sudetech se literatura nezmiňuje.²¹²

4.3 Tribunál lidového soudu

Friedel uvádí, že ustanovený „lidový soud“ se skládal z Josefa Hrabáčka, majitele pily ve Výprachticích; Wilhelma Pfitznera, zaměstnance nemocenské pojišťovny v Lanškrouně; Franze a Stefana Matschata (lze nalézt i český ekvivalent Mačát), lanškrounských tkadleců; Bernarda Wanitscheka (též psán Vaníček), obuvníka; Friedricha Bednáře, truhláře v tabákové továrně, pana Poláka, důstojnictva četnictva a jedné ženy, nejspíše paní Lossnerové z Lanškrouna.²¹³

206 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 47].

207 Tento výbor byl utvořen v roce 1943 na základě příkazu ze zábřežského velitelství.

208 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 47].

209 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 142].

210 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 47].

211 KVAČEK, Robert a kol. *Nacistická okupace – sedmdesát let poté*. Sborník textů. 1. vydání. Praha. Centrum pro ekonomiku a politiku. 2009. [s. 17–18]. 153 s. ISBN 978-80-86547-79-4.

212 Tamtéž s. 18.

213 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 117]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-

Dle Friedela se na krutostech a následném rozkrádání jejich majetku se mimo výše jmenované podíleli i starostové Losser a Hejl, městští zmocněnci Židlík, Ing. Wagner, dr. Řehák a Kudláček, předseda dr. Skála a Vodička.²¹⁴

V záznamech divize Václavík je zapsáno, že předsedou lidového soudu národního výboru byl starosta města Josef Hrabáček, politický uprchlík z Výprachtic a první předseda ONV v Lanškrouně, jemuž sekundovali čtyři bývalí vězni, kteří se navrátili z koncentračního tábora a členové národního výboru, kteří měli procesu dodat zdání legality.²¹⁵

Dr. Leopold Pfitzner uvádí, že v tribunálu zasedali Hrabáček, Hejl, pozdější předseda MNV ve Výprachticích, Polák a nejmenovaná žena.²¹⁶ Ojedinele je v německých svědectvích uváděn Veselý.²¹⁷ Dle Weniga v tribunálu zasedal pouze Hýbl, Hrabáček a Hatoň.²¹⁸

Obsazení soudu se liší výpověď od výpovědi. Proto někteří badatelé zpochybňují věrohodnost výpovědi. Ačkoli Pfitzner uvádí jako člena tribunálu Hejla, dle dobových svědectví nebyl ještě zpět z koncentračního tábora a po příjezdu vážil asi 45 kg, takže je nepravděpodobné, že by náročné souzení zvládl.²¹⁹

Friedel kupodivu nezmiňuje vojenského velitele oblasti Josefa Hýbla-Brodeckého, ačkoli je z dobových fotografií patrná jeho účast²²⁰ (viz obrázek 4). V záznamech divize Václavík je chybně uvedena Hrabáčková funkce – záznamy ho uvádí jako

der-Sudetendeutschen.pdf>.; SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 140].

214 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 270]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.; *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 120]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

215 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 259–260]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.; SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 138].

216 FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 131]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

217 Tamtéž s. 135.

218 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 261–262]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

219 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 140].

220 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 259–260]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

lanškrounského starostu, kterýmžto nebyl. Friedelovo svědectví je dle zkoumání české znalkyně místních poměrů taktéž chybné, neboť pan Pfitzner se nejmenoval Vilém, ale Julius, byl to německý sociální demokrat a v době soudu ještě nebyl zpět doma z vězení. Stejně tak existují pochyby o účasti dvou nositelů jména Mačát, v Lanškrouně žil v té době pouze jeden.²²¹ U Bedřicha Bednáře se vznáší spekulace nad jeho křestním jménem, které má být správně Jan. A paní Lossnerová nebyla nejspíše původem z Lanškrouna ale z Jamného nad Orlicí. Neměla tedy nic společného s blízkým Hrabáčkovým spolupracovníkem Josefem Lossnerem. Za války prý ztratila celou rodinu, a proto měla tendence chovat se tvrdě a mstít se na Němcích.²²²

Obrázek 3: Stůl na náměstí před „obecním úřadem“ a za ním sedící soudci²²³

221 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 140].

222 Tamtéž s. 142.

223 Der Schönhengstgau. *Blutgericht von Landskron. Tisch am Stadtplatz vor dem Landratsamt; dahinter sitzende „Richter“*. [obrázek]. (staženo 12. 3. 2016). [online]. Dostupné z: <<http://www.schoenhengstgau.eu/c/archiv?B=/lkr/landskron/blutgericht.2>>.

4.4 Počet partyzánů

Příjezd partyzánů musel být pro Němce obrovským šokem. Tím lze vysvětlit přehnaně dramatické líčení skutečnosti. Friedel a další Němci například tvrdí, že do Lanškrouna přijelo na nákladních vozech několik stovek ozbrojených Čechů.²²⁴ Naproti tomu Čeští pamětníci tvrdí, že se jednalo nanejvýš o jedno auto. Dušan Šlahora uvádí 30 osob z divize Václavík.²²⁵

Současná česká literatura uvádí asi 80–350 osob.²²⁶ Oba dva extrémy jsou nejspíše přehnané. Ve zpravodaji Partyzánské brigády Václavík se píše, že dne 17. května 1945 bylo přikročeno k vyčištění Lanškrouna za účasti hradecké roty o síle 190 mužů.²²⁷ Toto tvrzení potvrzuje i Hrabáčkův odhad.²²⁸ Německé prameny dokonce uvádí, že „v dopoledních hodinách dne 17. května přijely autobusy z Hradce Králové, Pardubic a Žamberka se stovkami ozbrojených Čechů, ke kterým promluvil ruský důstojník.“²²⁹

V Lanškrounské kronice se dočteme, že partyzáni nepřišli zmiňovaného 17. května, nýbrž již 9. května v odpoledních hodinách – současně s Rudou armádou. Jednalo se o četnu partyzánského oddílu „Brodecký“ o síle osmdesáti mužů, která byla vedena Ludvíkem Lokůvkou z Dolní Čermné. Oddíl se brzy rozrostl na 350 mužů a začal obsazovat okolní vesnice.²³⁰ Toto tvrzení podporuje i Friedel.²³¹

Před příchozími partyzány prchali členové rozvrácené německé armády a zanechávali za sebou velké množství válečného materiálu. Často se stávali také cílem útoků. Julius

224 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 268]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

225 Lanškrounsko.cz. *MF Dnes: Lidový soud s Němci v Lanškrouně skončil 17. května 1945 masakrem*. (15. 5. 2014) [online]. (cit. 15. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskrounsko.cz/en/it-was-written/4177-mf-dnes-lidovy-soud-s-nemci-v-lanskroune-skoncil-17-kvetna-1945-masakrem>>.

226 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 142].

227 Partyzánská brigáda Václavík. *Zpravodaj – zpráva č. 1*. Těchonín. 17. května 1945.

228 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 142].

229 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 262-263]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

230 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 47].

231 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 270]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.; *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 120]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

Friedel vypověděl o smrti osmnácti neozbrojených německých vojáků, které v lese ze zálohy zastřelil obuvník Janeček z Heřmanic.²³²

Partyzány vedl Josef Hýbl-Brodecký, který se narodil 7. července 1911. Vystudoval klasické gymnázium. Absolvoval čtyři semestry teologie, kterou opustil a ve studiích pokračoval na hranické vojenské akademii. Působil jako frekventant kursu pro zvláštní účely. Byl všestranně nadaný, plynule ovládal 5 jazyků,²³³ a údajně psal i básně. Organizoval odbojovou činnost nejprve kolem Rychnova nad Kněžnou, poté přesunul svoji pozornost do okolí Jablonného nad Orlicí. Od října 1944 žil v ilegality. Přijal krycí jméno Brodecký a jeho skupina ve spojení se sovětskými partyzány provedla ještě za války několik destrukcí. Ke konci války se postupně přetvářela ve vojenskou organizaci. Nejspíše začátkem května se tato organizace stala součástí partyzánské divize Václavík.²³⁴ V roce 1951 spáchal sebevraždu, neobstál v komunistických čistkách a měl být z hodnosti štábního kapitána propuštěn do civilu, což psychicky nezvládl.²³⁵

4.5 Ponižování Němců

V podrobnostech o ponižování německého obyvatelstva se výpovědi českých a německých pamětníků různí. Němci kupříkladu velmi zdůrazňují užití bití a výstřely do vzduchu, pomocí kterých byli přihnání na náměstí, dále mučení v radniční kašně a ponižující průběh soudu.²³⁶ Dokonce i čeští pamětníci vypovídali, že Němci byli bití do slabin a pohlavních orgánů, sročený dav na ně plival a bezhlavě kolem sebe střílel.

232 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 270]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.; *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 120]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

233 Němčinu, italštinu, chorvatštinu, latinu, řečtinu a částečně i hebrejštinu a arabštinu

234234 Brigáda Václavík existovala asi od roku 1944. Vytvářela se kolem majitele kuklenského lihovaru (Kukleny – část Hradce Králové), Jana Ptáčníka, který užíval krycí jméno Václavík. Tato divize operovala od Podkrkonoší až po Českomoravskou vysočinu. Odhadem měla na začátku května 1945 asi 5 000 partyzánů.; SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 143].

235 Lanškrounsko.cz. *MF Dnes: Lidový soud s Němci v Lanškrouně skončil 17. května 1945 masakrem*. (15. 5. 2014) [online]. (cit. 15. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskrounsko.cz/en/it-was-written/4177-mf-dnes-lidovy-soud-s-nemci-v-lanskroune-skoncil-17-kvetna-1945-masakrem>>.

236 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 259]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

Uznávají, že první čtyři obžalovaní se museli k soudu plazit po kolenou. Nicméně oproti německé straně popírají, že by se po Němcích v kašně střílelo.²³⁷

Hrabáček potvrzuje ponižování Němců, kteří byli nuceni „*pochodovat po náměstí s obrazem Hitlera, obraz Hitlera líbat, líbat zemi, při čemž byli mláceni a stříleno jim nad hlavami.*”²³⁸

Wenig tvrdí, že muži a ženy ve věku od 20 let museli pochodovat ulicemi se zdviženýma rukama a obrazy Hitlera nad hlavou (viz obrázek 5). Ti, kteří omdlávali, byli bití, případně ubiti nebo zastřeleni. Davové šílenství vyvrcholilo s příchodem bývalých nacistických funkcionářů, kteří byli na příkaz Hrabáčka zajištěni.²³⁹

Obrázek 4: První Němec v zástupu musel nést obraz Hitlera²⁴⁰

237 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 260]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

238 Tamtéž s. 260.

239 Tamtéž s. 261 262.

240 Der Schönhengstgau. *Blutgericht von Landskron. Der erste Deutsche in jeder Marschkolonnie musste ein Hitler-Bild tragen.* [obrázek]. (staženo 12. 3. 2016). [online]. Dostupné z: <<http://www.schoenhengstgau.eu/c/archiv?B=/lkr/landskron/blutgericht.7>>.

Dle Pfitznera byli Němci nuceni držet ruce více než šest hodin nad hlavou, kdo je spustil, byl zbit gumovým karabáčem (viz obrázek 6 a 7). Ponížení spočívalo v nuceném křičení: „*Heil Hitler!*”²⁴¹ nebo „*Ať žije prezident Beneš, ať žije generalissimus Stalin!*”²⁴² Při pochodu po náměstí a blízkých ulicích musel první Němec nést obraz Hitlera, na který partyzáni plivali hleny, které museli nejbližší Němci slíznout a spolknout.

Civilisté si svévolně vybírali oběti, které měly předstoupit před tribunál, poslední kroky k soudcovskému stolu se plazily po kolenou. Vyvečení Němci byli odsouzeni buď ke smrti zastřelením, nebo oběšením, při nejmenším byli odsouzeni k trestu bitím 10 až 100 ranami. Sociální demokraté a komunisté byli přemístěni před radnici a celý den museli přihlížet masakru. V požární nádrži protivzdušné obrany byli Němci topeni a partyzáni po nich stříleli²⁴³ (viz obrázek 8).

Obrázek 5: Němci s rukama nad hlavou²⁴⁴

241 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 263]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

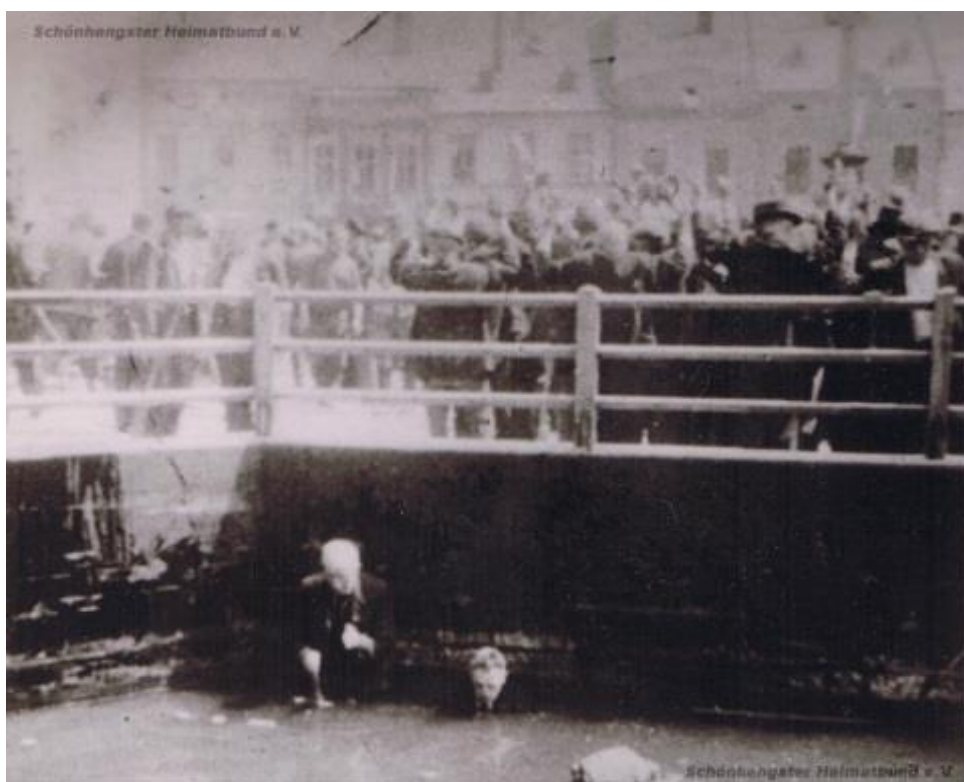
242 Tamtéž s. 263.

243 Tamtéž s. 263–264.

244 Der Schönhengstgau. *Blutgericht von Landskron. Händehochhaltende Deutsche auf dem Stadtplatz*. [obrázek]. (staženo 12. 3. 2016). [online]. Dostupné z: <<http://www.schoenhengstgau.eu/c/archiv?B=/lkr/landskron/blutgericht.15>>.

Obrázek 6: Němci držící ruce nad hlavou (před radnicí)²⁴⁵

Obrázek 7: Topení Němců v požární nádrži²⁴⁶

245 Der Schönhengstgau. Blutgericht von Landskron. Händehochhaltende Menge vor dem Rathaus. [obrázek]. (staženo 12. 3. 2016). [online]. Dostupné z: <<http://www.schoenhengstgau.eu/c/archiv?B=/lkr/landskron/blutgericht.8>>.

246 Der Schönhengstgau. Blutgericht von Landskron. Im Feuerlöschbecken Prof. Vinzenz Römer (links) und Richard Reichstädter. Dahinter händehochhaltende Deutsche und einzelne Tschechen. Links das Rathaus, rechts die

Dle Friedela ozbrojení Češi se a vyžívali v šikanování Němců, „kopali muže do pohlavních orgánů a do holení, mlátili je všemožnými předměty, plivali na ně a zejména kolem sebe divoce stříleli.“²⁴⁷ Raněné pak naházeli do protiletadlové vodní nádrže před radnicí a drželi je pomocí tyčí a klacků pod vodou, na ty, kteří se vynořili, stříleli, až se voda zbarvila do ruda. Těm, co se podařilo přežít, šlapali po prstech²⁴⁸ (viz obrázek 9 a 10). Zřejmě vinou špatného překladu Friedlovy výpovědi vznikla nesmyslná informace, že proti Němcům v nádrži byl užit plamenomet.²⁴⁹

Obrázek 8: Vytahování Němců z požární nádrže²⁵⁰

Pestsäule, dahinter die Südostseite des Stadtplatzes. [obrázek]. (staženo 12. 3. 2016). [online]. Dostupné z: <<http://www.schoenhengstgau.eu/c/archiv?B=/lkr/landskron/blutgericht.4>>.

247 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 267]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

248 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 117]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

249 Německý výraz *Feuerspritze* si překladatel nejspíše mylně vyložil a místo výrazu hasičská stříkačka užil výrazu *plamenomet*.; SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezi Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 139–140].

250 *Der Schönhengstgau. Blutgericht von Landskron. Ein Deutscher wird aus dem Löschwasserbehältergezogen.* [obrázek]. (staženo 12. 3. 2016). [online]. Dostupné z: <<http://www.schoenhengstgau.eu/c/archiv?B=/lkr/landskron/blutgericht.11>>.

Obrázek 9: Příklad brutality vůči Němcům (bití a šlapání po prstech)²⁵¹

Friedel říká, že kolem stolu stáli „žalobci“, samo jmenovaní Češi, kteří si dle svého výběru předváděli před soud Němce (viz obrázek 11). Rozsudek byl odsouzcům napsán křídou na záda, pak museli projít asi 50 až 60 metrů dlouhou uličkou z přihlížejících a partyzánů na „popraviště“. Mnoho Němců zůstalo ležet na cestě, zemřeli dříve, než byl vykonán rozsudek na následky bití a týrání. Návist davu se nejvíce promítla na prvních odsouzených. Karl Pifffl „byl doslova ubit k smrti a rozšlapán na kaši.“²⁵² Další odsouzený, Julius Reichstätter byl zmlácen k nepoznání, jeho život ukončila až salva z pušek.²⁵³

251 Der Schönhengstgau. *Blutgericht von Landskron. Blutig geschlagenes Opfer am Boden*. [obrázek]. (staženo 12. 3. 2016). [online]. Dostupné z: <<http://www.schoenhengstgau.eu/c/archiv?B=/lkr/landskron/blutgericht.10>>.

252 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 268]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

253 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 117]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

Obrázek 10: Dva Němci před stolem soudců²⁵⁴

„Vinou násilných živlů, které se vmísily do řad partyzánů, docházelo k násilnostem a přehmatům.“²⁵⁵ Střelba zněla ve všech částech města. Němci, kteří se skrývali na půdách a střeších, ostřelovali chodce a české hlídky. Také občanská kázeň i vojenská disciplína se uvolňovala, což se projevovalo zejména zvyšujícím se počtem krádeží a násilností.²⁵⁶

Češi popírají bití Němců do slabin a nekontrolovatelné střílení kolem sebe. Nepopírají, že by Němcům byl udělen výprask, ten však nesměl přesáhnout 25 ran. Přiznávají, že první čtyři odsouzení byli nuceni se ke stolu plížit po kolenou, ale odmítají střelbu do Němců, kteří plavali v nádrži.²⁵⁷

Friedel vypověděl, že čtyřadvacet Němců téměř po několikahodinovém mučení utýraných k smrti, nakonec skonalo smrtí oběšením nebo zastřelením.²⁵⁸ „Úřední lékař, Němec, kterého pro jeho pobuřující jednání Němci vymazali ze své paměti, řekl, že

254 Der Schönhengstgau. *Blutgericht von Landskron. Zwei Deutsche mit Ausweis in der Hand vor dem „Richtertisch“.* [obrázek]. (staženo 12. 3. 2016). [online]. Dostupné z: <<http://www.schoenhengstgau.eu/c/archiv?B=/lkr/landskron/blutgericht.9>>.

255 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961.* [s. 51].

256 Tamtéž s. 51.

257 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy.* 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 139–140].

258 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945.* 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 262–263]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

u lidí, utýraných k smrti nemohl jednoznačně zjistit, kdo jsou.²⁵⁹ Němci zůstali na náměstí na hromadě ležet až do 19. května, poté byli dovezeni a uloženi do masového hrobu na místním hřbitově.²⁶⁰ Uvádí, že mimo odsouzené si život vzalo více než 150 osob.²⁶¹

4.6 Počty odsouzených

Vzhledem k faktu, že pamětníci nejsou schopni shodnout se ani na průběhu, není překvapivé, jak moc se liší počty odsouzených Němců. Nejprve upřesním počty Němců, kteří se v době soudu na náměstí nacházeli. Josef Hrabáček mluví o asi 4000 Němcích z Lanškrouna a okolí, kteří byli na popud Hýbla přivedeni na náměstí.²⁶² Partyzán Jiří Wenig naproti tomu uvádí, že shromážděných osob na náměstí bylo asi 200 a že se jednalo zejména o členy německých rodin z Lanškrouna.²⁶³ Friedel hovoří o mnoha stech německých mužích, kteří byli pohnáni před krvavý tribunál.²⁶⁴ Šlahora se zmiňuje o několika stovkách, údaj blíže nespecifikuje.²⁶⁵

Hrabáčkova informace o 4 000 Němcích na náměstí je velmi nepravděpodobná. Volná plocha náměstí je asi 11 000 m²²⁶⁶ v případě, že by tam opravdu bylo 4 000 osob, by

259 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 269]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

260 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 119]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

261 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 262-263]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

262 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 260]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.; SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 140–141].

263 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 261-262]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

264 Tamtéž s. 262–263.

265 Lanškrounsko.cz. *MF Dnes: Lidový soud s Němci v Lanškrouně skončil 17. května 1945 masakrem*. (15. 5. 2014) [online]. (cit. 15. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskrounsko.cz/en/it-was-written/4177-mf-dnes-lidovy-soud-s-nemci-v-lanskroune-skoncil-17-kvetna-1945-masakrem>>.

266 Odhadnutá plocha lanškrounského náměstí z katastrálních map je asi 11 860 m². Z toho asi 550 m² zabírá zástavba radnice. Zbývá tedy 11 310 m². Na náměstí v té době stály dvě protipožární nádrže a památník – morový sloup. Odhadla jsem, že nádrže a morový sloup spolu se zelení zabrali cca 300 m². Zbývá tedy odhadem asi 11 000 m² volné plochy.; Český úřad zeměměřičský a katastrální. Katastrální území Lanškroun (okres Ústí nad Orlicí); 678929. (cit. 17. 2. 2016). [online]. Dostupné

na každou osobu vycházel prostor asi 2,75 m², což naprosto neodpovídá dobovým fotografiím (viz obrázek 12). Navíc, vzhledem k povaze Hrabáčkovy výpovědi, nelze této informaci přikládat větší význam.

Obrázek 11: Shromáždění Němců na lanškrounském náměstí²⁶⁷

Blíže realitě bude Wenigův údaj dvou set osob, pravděpodobně v průběhu dne o něco navýšen, což dokládá odhad v záznamech divize Václavík, kde se hovoří o počtu dvě stě padesáti osob potrestaných různými tělesnými tresty či pokutami nebo odnětím jmění.²⁶⁸

Uvádí se, že v květnu roku 1939 žilo v Lanškrouně celkem 2 851 osob mužského pohlaví, a to včetně nemluvňat bez ohledu na národnost.²⁶⁹ Počet 4 000 mužů německé národnosti je tedy zcela nereálný.

z: <<http://sgi.nahlizenidokn.cuzk.cz/marushka/default.aspx?themeid=3&&MarQueryId=6D2BCEB5&MarQParam0=678929&MarQParamCount=1&MarWindowName=Marushka>>.

267 Der Schönhengstgau. *Blutgericht von Landskron. Händehochhaltende Deutsche auf dem Stadtplatz*. [obrázek]. (staženo 12. 3. 2016). [online]. Dostupné

z: <<http://www.schoenhengstgau.eu/c/archiv?B=/lkr/landskron/blutgericht.16>>.

268 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 260]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.; SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 138].

269 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 142].

Tak jako se liší počty osob přítomných na náměstí, liší se i počty odsouzených. V záznamech divize Václavík je uvedeno, že 17. května 1945 byli „*dva členové gestapa pověšeni, 11 občanů zastřeleno a asi 250 osob potrestáno různými tělesnými tresty*”²⁷⁰ Nespočet jich bylo potrestáno pokutami nebo odnětím jmění. Následujícího dne bylo zastřeleno dalších sedm osob.²⁷¹

Ze záznamů tedy vyplývá, že popraveno bylo 20 osob. V lanškrounské kronice je zapsáno 20 jmen (18 v seznamu a dvě v textu).²⁷² Friedel uvádí 24 osob odsouzených k trestu smrti.²⁷³ V místní matrice zemřelých je v období od 9. 5. do 31. 5. uvedeno 26 úmrtí.²⁷⁴ Lanškrounský historik Dušan Šlahora uvádí jednatřicet obětí.²⁷⁵ V tomto čísle se matrika shoduje s Gauglitzem, který uvádí tentýž počet.²⁷⁶ Pfitzner uvádí číslo 40 mužů.²⁷⁷ Dle Wenigova svědectví bylo popraveno 40–50 osob.²⁷⁸ Řádově jiné číslo uvádí Mrusek, který hovoří o 120 obětech,²⁷⁹ ale prozatím nejvyšší číslo je zaznamenáno ve výpovědi Josefa Hrabáčka. Hrabáček hovoří o 180 ubitých a postřílených lidech v náměstí a jeho blízkém okolí.²⁸⁰ Počty se mohou různit v závislosti na tom, koho všeho do obětí počítají. Němečtí autoři z většiny řadí k obětem i sebevrahy.

270 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 259]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.; SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 138].

271 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 260]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

272 MAŠIČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 48–49].

273 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 262–263]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

274 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 141].

275 Lanškrounsko.cz. *MF Dnes: Lidový soud s Němci v Lanškrouně skončil 17. května 1945 masakrem*. (15. 5. 2014) [online]. (cit. 15. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskrounsko.cz/en/it-was-written/4177-mf-dnes-lidovy-soud-s-nemci-v-lanskroune-skoncil-17-kvetna-1945-masakrem>>.

276 FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 130]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

277 Tamtéž s. 135.

278 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 261–262]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

279 FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 135]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

280 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 260–261]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

4.7 Jmenovitý seznam odsouzených

Filip Antl (Antel)

Filip Antl byl rudoltický rolník,²⁸¹ v matrice zemřelých uvedena smrt zastřelením dne 17. 5.²⁸² Je pravděpodobné, že Friedel zaměnil křestní jméno Filip za Richard,²⁸³ neboť všechny ostatní údaje jím uvedené jsou shodné s kronikou a matrikou.

Alois Arzt

Aloise Arzteho kronika také uvádí jako oběť událostí.²⁸⁴ Dle údajů zapsaných v matrice zemřelých však spáchal sebevraždu tak, že si prostřelil hlavu.²⁸⁵

Theodor Benesch

Sedmdesátiletý lesní rada²⁸⁶ nebo ředitel lesů ve výslužbě,²⁸⁷ Theodor Benesch, byl dle kroniky podezřelý z ukrývání zbraní. Při prohlídce partyzáni zbraně objevili. Benesch údajně ohrožoval vojáky revolverem, který skrýval v kabátu. Byl zastřelen 17. 5. u zdi svého domu.²⁸⁸

„Střelba nebyla především v pohraničí ničím výjimečným, ať již šlo o střety vojáků a bezpečnostních oddílů s útočníky, o nichž se předpokládalo, že jede o Němce nebo

281 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 49].; *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 119]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>; FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

282 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 134].

283 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 119]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

284 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 49].

285 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 136].

286 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 50].

287 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 118]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

288 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 50].

o svévolné používání zbraní a incidenty, jež lze připsat na konto Rusů, zběhů, „marodérů”, tzv. partyzánů, RG či různých desperátů.”²⁸⁹

Viktor Benesch

Rolník Viktor Benesch²⁹⁰ byl dle Hrabáčka nositel pamětní medaile na 1. říjen 1938.²⁹¹ Kronika uvádí, že sedlák Benesch byl udavač zastřelen při útěku před partyzánskou hlídkou na dvorském poli.²⁹² Friedel uvádí, že Beneschovi byl u radniční zdi ustřelen kus lebky.²⁹³ V matrice zemřelých je pouze uvedena smrt zastřelením dne 17. 5.²⁹⁴

Otto Dietrich

Otto Dietrich (kronika uvádí příjmení Dittrich),²⁹⁵ Hrabáčkem evidovaný²⁹⁶ inženýr a architekt,²⁹⁷ Friedel a kronika uvádí povolání stavitel.²⁹⁸ Spolu s několika dalšími byl zatčen již 28. 11. 1935 pro „pro podezření z podvratné činnosti proti ČSR.“²⁹⁹ Členem SdP však údajně nebyl. Ačkoli jej kronika jako popraveného v květnových dnech, v matrice zemřelých uveden není.³⁰⁰

289 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu – srpnu 1945*. 1. vydání. Praha. ISE. 1996. [s. 79]. 231 s. ISBN 80-85241-99-4.

290 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 118]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

291 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 139].

292 MAŠIČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 50].

293 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 118]. (cit. 5. 3. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

294 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 135].

295 MAŠIČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 49].

296 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 139].

297 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 118]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

298 FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149-; MAŠIČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 49].

299 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 139].

300 Tamtéž s. 136.

Josef Faltejsek

Rodák z České Červené Vody byl dle kroniky renegát³⁰¹ zastřelený na Valech partyzánskou hlídkou. Stalo se tak, když byl předváděn před lidový soud a pokusil se o útěk.³⁰² Matrika ovšem uvádí, že byl zastřelen na náměstí 17. 5. Friedel Josefa Faltejseka vůbec neuvádí.³⁰³

Rudolf Gerth

Dozorce tabákové továrny,³⁰⁴ dle matriky zámečník v továrně.³⁰⁵ Rudolf Gerth, se údajně vytrhl partyzánům, utíkal a byl zastřelen 17. 5. v přestřelce na schodech mezi pivovarskou uličkou a ulicí Na valech.³⁰⁶ Matrika se s kronikou shoduje v místě, času i způsobu smrti.³⁰⁷ Dle Hrabáčkovy evidence byl Gerth nositelem pamětní medaile na 1. říjen 1938.³⁰⁸

Leopold Hafler

Leopold Hafler (kronika i matrika uvádí přízvisko Hafla)³⁰⁹ pracoval jako dělník v kožedělné továrně Patsch.³¹⁰ Matrika zemřelých uvádí, že zemřel dne 17. 5. zastřelením,³¹¹ kronika údaj doplňuje o místo skonu: náměstí.³¹²

301 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 139].

302 MAŠIČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 50].

303 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 149].

304 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mníchov. 1951. [s. 118]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

305 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 135].; FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

306 MAŠIČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 50].

307 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 135].

308 Tamtéž s. 139.

309 MAŠIČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 49].

310 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mníchov. 1951. [s. 119]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>; FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

311 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 135].

Johann Hafler

O Johannu Haflerovi existují záznamy pouze v kronice. Ta uvádí, že Hafler byl obviněn z členství v SA.³¹³ „Friedel ho nezmiňuje, pokud nedošlo k záměně s Leopoldem Haflerem.“³¹⁴

Leo Janisch

Vedoucí Úřadu práce,³¹⁵ dle jiných zdrojů jeho řadový úředník³¹⁶ nebo „Regierungsinspektor“,³¹⁷ byl dle Hrabáčkovy evidence přechovávác politických darebáků a údajně měl i posílat muže na práci do Německa.³¹⁸ V matrice zemřelých je jeho smrt uvedena zastřelením na náměstí dne 17. 5.³¹⁹

Josef Jurenka

Josef Jurenka byl dle Friedela zámečnick,³²⁰ dle kroniky instalatér.³²¹ V Hrabáčkově evidenci byl veden jako konfident.³²² Na jeho udavačství se shodují i další zdroje.

312 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 49].

313 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 139].; MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 49].

314 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 136].

315 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 118]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

316 FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

317 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 134].

318 Hrabáček uvádí pouze jméno Jányš, předpokládáme, že se jedná o Leo Jányše (Janische).; SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 139].

319 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 134].

320 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 118]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.; FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

321 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 48].

322 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 139].

V matrice zemřelých není uveden,³²³ Friedel uvádí smrt oběšením na náměstí dne 17. 5.³²⁴

Rudolf Karn

Soukromník z Lanškrouna, Rudolf Karn, byl dle matriky zastřelen 18. 5. před lanškrounskou radnicí, kronika o něm nemluví.³²⁵

Josef Koblischke

Josef Koblischke byl sedmdesátiletý ředitel³²⁶ školy ve výslužbě. Ačkoli ho Friedel uvádí v souvislosti s květnovými událostmi, v matrice zemřelých je jeho smrt datována na 10. 5.,³²⁷ tedy sedm dní před popisovanými událostmi.

Ing. Heinrich Koehler (Köhler)

Heinrich Koehler (některé prameny uvádí Heinz Köhler)³²⁸ byl inženýr³²⁹ a manažer,³³⁰ kronika uvádí jeho povolání jako tovární inženýr,³³¹ dle Friedela pracoval jako inženýr a podnikový vedoucí.³³² Dle údajů zapsaných v matrice byl Köhler zastřelen na lanškrounském náměstí dne 17. 5.³³³

323 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 134].

324 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 134].

325 Tamtéž s. 136.

326 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 119]. (cit. 5. 3. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

327 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 136].

328 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 49].

329 FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

330 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 118]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

331 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 49].

332 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 149].

333 Tamtéž s. 134.

Johann Klement

Elektrotechnik³³⁴ Johann Klement dle Hrabáčka „měl údajně donášet gestapu a dostat několik Čechů do koncentračního tábora.“³³⁵ Na základě těchto zločinů byl dle kroniky 17. 5. popraven před radnicí. Matrika se s kronikou rozchází v místě skonu, uvádí zastřelení v místě bydliště.³³⁶

Karl Kowarsch

Karl Kowarsch (v kronice uveden jako Karel Kowař) byl lanškrounským řezníkem.³³⁷ Dle Friedela byl zastřelen jeho učni.³³⁸ V matrice uvedena smrt zastřelením dne 17. 5. 1945.³³⁹ Kronika však uvádí jako místo poprav y náměstí.³⁴⁰ Šlahora tvrdí, že byl pravděpodobně aktivní henleinovec a že ho zastřelil jistý Alois Novotný, když se snažil potokem utéci.³⁴¹

Josef Langer

Josef Langer byl dle Friedela úředník úřadu práce,³⁴² dle matriky městský zřízenec,³⁴³ kterého dle kroniky popravili před lanškrounskou radnicí,³⁴⁴ avšak matrika uvádí, že byl

334 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945.* Mnichov. 1951. [s. 118]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>; MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961.* [s. 49].; FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946.* Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

335 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy.* 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 139].

336 Tamtéž s. 135.

337 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961.* [s. 49].

338 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945.* Mnichov. 1951. [s. 118]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

339 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy.* 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 135].

340 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961.* [s. 49].

341 Lanškrounsko.cz. *MF Dnes: Lidový soud s Němci v Lanškrouně skončil 17. května 1945 masakrem.* (15. 5. 2014) [online]. (cit. 15. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskrounsko.cz/en/it-was-written/4177-mf-dnes-lidovy-soud-s-nemci-v-lanskroune-skoncil-17-kvetna-1945-masakrem>>.

342 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945.* Mnichov. 1951. [s. 118]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>; SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy.* 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 139].

343 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy.* 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 135].

344 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961.* [s. 49].

zastřelen 17. 5. v místě svého bydliště.³⁴⁵ Langer byl taktéž v Hrabáčkově evidenci Němců, kteří měli být po převzetí moci zatčeni.³⁴⁶

Karl Langer

Karl Langer byl zaměstnanec úřadu práce.³⁴⁷ O jeho existenci a smrti se však zmiňuje pouze Friedel.³⁴⁸ Je možné, že opět došlo k záměně křestních jmen a Friedel hovoří o Josefu Langerovi.

Wilhelm Langer

Wilhelm (nebo Vilém) Langer, lanškrounský zřízenec,³⁴⁹ byl dle kroniky zastřelen před radnicí na náměstí,³⁵⁰ matrika upřesňuje, že se tak stalo 18. 5.³⁵¹

Leopold Leschinger

Leopold Leschinger (uváděn i jako Löschinger), jehož úmrtí klade kronika na dobu květnových událostí,³⁵² zemřel nejspíše dříve. V matrice je uvedeno datum smrti 15. 5. „K jeho zastřelení zřejmě došlo, když se ho Alois Kubín a Rudolf Janiš snažili 15. 5. zatknout a on se bránil zbraní.“³⁵³

345 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 135].

346 Tamtéž s. 139.

347 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 118]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>; FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

348 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 118]. (cit. 5. 3. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

349 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 135].

350 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 49].

351 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 135–136].

352 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 49].

353 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 136].

Josef Linhart

Josef Linhart, zemědělec z Lukové,³⁵⁴ je jedna z obětí, o které mluví pouze Friedel,³⁵⁵ v ostatních zdrojích není o Josefu Linhartovi žádná zmínka.³⁵⁶

Hubert Lug

Hubert Lug, dle Friedela rolník z Lukové,³⁵⁷ dle kroniky mechanik,³⁵⁸ byl zastřelen před lanškrounskou radnicí dne 18. 5.³⁵⁹

Franz Marek

Franz Marek, povoláním zaměstnanec železnic,³⁶⁰ byl dle kroniky popraven na náměstí,³⁶¹ matrika však jako místo skonu uvádí Fiebigstrasse,³⁶² zdroje se shodují na datu smrti, a to 17. 5.

Josef Neugebauer

Inženýr a architekt,³⁶³ dle kroniky stavitel,³⁶⁴ Josef Neugebauer byl dle Hrabáčkovy evidence aktivním stoupenec SdP a členem nacionálně socialistického autoklubu

354 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945.* Mnichov. 1951. [s. 119]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

355 Tamtéž s. 119.

356 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy.* 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 136].

357 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945.* Mnichov. 1951. [s. 118]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>; FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946.* Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

358 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961.* [s. 49].

359 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy.* 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 135].

360 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945.* Mnichov. 1951. [s. 119]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>; FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946.* Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

361 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961.* [s. 49].

362 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy.* 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 135].

363 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945.* Mnichov. 1951. [s. 118]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

364 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961.* [s. 49]; FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946.* Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

(NSKK). Pravděpodobně obdržel i pamětní medaili na 1. říjen 1938.³⁶⁵ Ačkoli je uveden v kronice v seznamu popravených, v matrice zemřelých zapsán není.³⁶⁶

Karl Pfffl

Karl Pfffl byl truhlář³⁶⁷ nebo tesařský mistr.³⁶⁸ Nositel pamětní medaile na 1. říjen 1938 byl podle Friedela nejprve zmučen ve vodě a pak ubit,³⁶⁹ matrika uvádí smrt zastřelením na lanškrounském náměstí dne 17. 5.³⁷⁰

Richard Reichstädter

Richard Reichstädter, kronika uvádí jméno jako Julius Reichstätter,³⁷¹ taktéž Friedel uvádí křestní jméno Julius.³⁷² Reichstädter byl jeden z Němců, o němž si Hrabáček vedl evidenci.³⁷³ Pracoval jako tovární úředník.³⁷⁴ Matrika uvádí, že byl zastřelen 17. 5.

365 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 139].

366 Tamtéž s. 136.

367 MAŠIČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 49].

368 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 119]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>; FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

369 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 117]. (cit. 5. 3. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

370 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 134].

371 MAŠIČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 50].

372 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 119]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>; FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

373 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 139].

374 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 119]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>; FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

bez bližšího místa určení,³⁷⁵ dle kroniky byl zastřelen, „*když se postavil se zbraní v ruce na odpor partyzánské hlídce.*“³⁷⁶

Richard Roter

Richard Roter (kronika uvádí formu jména Rotter)³⁷⁷ pracoval jako úředník Úřadu práce.³⁷⁸ Friedelova výpověď je jediná, která Roteru uvádí jako oběť květnových událostí. Dle matriky zemřelých byl pohřben již 10. 5.,³⁷⁹ takže jeho smrt s výše zmíněnými událostmi nesouvisí.

Erwin Stefan Schmid

Erwin Stefan Schmid (někdy uváděn i jako Schmidt), Friedelem uváděn jako Karl,³⁸⁰ a dalšími zdroji bez křestního jména, byl lanškrounský klempír³⁸¹ nebo instalatér.³⁸² Schmidta popravili zastřelením na náměstí dne 17. 5.³⁸³

Robert Schwab

Friedel uvádí Roberta Schwaba jako úředníka okresní správy,³⁸⁴ ačkoli v matrice zemřelých je zaznamenán jako výrobce cementového zboží.³⁸⁵ Dle matriky byl rodák

375 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 135].

376 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 50].

377 Tamtéž s. 49.

378 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 136].; MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 49].

379 Tamtéž s. 136.

380 Tamtéž s. 149

381 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 49].; *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 118]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.;

FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

382 FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

383 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 134].

384 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 119]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

385 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 149].

z Horního Třešňovce (Ober Johnsdorf),³⁸⁶ vedoucím místní NSDAP a nositelem válečných vyznamenání a pamětní medaile na 1. říjen 1938.³⁸⁷ Schwab byl zastřelený na lanškrounském náměstí dne 17. 5.³⁸⁸

Reinhard (Reinhold) Schwab

Dne 17. 5. byl dalším, na náměstí zastřeleným residentem³⁸⁹ Horního Třešňovce,³⁹⁰ výrobce cementu,³⁹¹ v matrice uváděn jako inženýr,³⁹² Reinhard (Reinhold) Schwab.

Schwab

V kronice je uveden gestapák Schwab, který byl pověšen na plynovém kandelábru na náměstí,³⁹³ ze záznamu však jasně nevyplývá, zda se jedná o Roberta nebo Reinharda (Reinholda) Schwaba.

Zandler

Zandler, bez bližšího specifikování křestního jména, je popravený zemědělec z Rudoltic.³⁹⁴ Jeho jméno je uvedeno pouze ve Friedelově výpovědi, kronika ani matrika ho neuvádí.

386 FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

387 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 139].

388 Tamtéž s. 134.

389 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 134].

390 FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 129]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

391 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mníchov. 1951. [s. 118]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

392 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 134].

393 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 48]; SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 149].

394 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mníchov. 1951. [s. 119]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

4.8 Odsouzení

Z výše uvedených a do jisté míry kontroverzních informací vyplývá, že na náměstí bylo dne 17. května 1945 nepochybně popraveno těchto osm osob: Filip Antl, Leo Janisch, Josef Jurenka, Heinrich Köhler, Karl Pfiffel, Erwin Stefan Schmid, Robert Schwab a Reinhard Schwab. Stejně tak se kronika s matrikou shodují na Rudolfovi Gerthovi, který skonal tentýž den v přilehlých uličkách; a na Hubertu Lugovi a Wilhelmu Langrovi, kteří byli na náměstí popraveni v následujícím dni.

V případě Josefa (Karla) Langer, Johanna Klementa, Franze Marka a Josefa Faltejska, se kronika a matrika neshodnou na místě, ale v datum 17. 5. uvádí oba zdroje, stejně tak u Theodora Benesche, Viktora Benesche, Leopolda Haflera, Karla Kowarsche a Richarda Reichstädtera kronika místo skonu uvádí, v matriční krize není místo smrti vyplněno.

Ottu Dietricha, Johanna Haflera, Josefa Neugebauera kronika sice uvádí, matrika o nich však mlčí a není známé ani přesné datum jejich smrti, předpokládáme, že pokud opravdu byli popraveni, stalo se tak 17. 5. Další den bez místa určení skonal i Rudolf Karn, ačkoli v kronice uveden není. Nejistá je i smrt Josefa Linharta a Zandlera, o nichž víme pouze z Friedelova svědectví, jiné písemné záznamy o nich nejsou.

Značná pochybnost vyvstává v případě Richarda Rottera, Leopolda Leschinger, Josefa Koblischkeho a Aloise Arzteho, u nichž matrika uvádí dřívější datum skonu než kronika (viz tabulka 1).

Co se týče způsobu smrti, s jistotou byli zastřeleni Theodor Benesch, Viktor Benesch, Josef Faltejsek, Rudolf Gerth, a Richard Reichstädter. Ačkoli kronika u seznamu odsouzených neuvádí způsob přesný způsob poprav, předpokládáme, že byli zastřeleni. S největší pravděpodobností tedy byli v oněch osudových dnech zastřeleni: Filip Antl, Otto Dietrich, Johann Hafler, Leopold Hafler, Leo Janisch, Rudolf Karn, Johann Klement, Heinrich Köhler, Karl Kowarsch, Josef (Karl) Langer, Wilhelm Langer, Leopold Leschinger, Hubert Lug, Franz Marek, Josef Neugebauer, Karl Pfiffel, Erwin Schmidt, Reinhard Schwab a Robert Schwab.

S jistotou byl oběšen Josef Jurenka a s největší pravděpodobností i jeden ze Schwabů (ze zápisu v kronice není zřejmé, zda se jednalo o Richarda či Reinharda. Příčina smrti není známá u Richarda Rottera, Josefa Linharta, Josefa Koblischkeho a Zandlera. U Aloise Arzteho je jako způsob smrti uvedena sebevražda (viz tabulka 2).

Princip výběru odsouzených není znám. V úvahu připadá motiv osobní msty nebo užítí materiálů lanškrounského odbojového hnutí. Historik Dušan Šlahora tvrdí, že se lidový soud konal, protože partyzánům se zdálo, že by „*konec války nebyl dostatečně oslaven a uctěn, kdyby nechali Němce jen tak.*“³⁹⁵ Pravděpodobné je i aplikace principu kolektivní viny, což potvrzuje i sudetoněmecký emigrant, Gustav Beuer, který v roce 1943 napsal brožuru, ve které uvedl, že jsou „*pro situaci v Sudetech a úlohu sudetských Němců stále ještě charakteristické tyto dvě skutečnosti: účast na Hitlerově válce a na útisku jiných národů, především národa českého.[...] masy našeho lidu doposud ke všem zločinům, které byly spáchány jejich jménem, mlčely, strpěly je, a proto nesou spoluvinu a také spoluodpovědnost, i když samy patří k obětem nacismu.*“³⁹⁶ Toto tvrzení jednoznačně odmítá list Volksbote, který 6. 6. 1966 napsal: „*Němci ze Sudet své české spoluobčany nikdy neutlačovali. [...] O tom, co se dělo Čechům mezi lety 1939–1945, sudetští Němci prakticky nic nevěděli.*“³⁹⁷

4.9 Fenomén sebevražda

Jak již jsem zmínila dříve, v očekávání nebo jako reakci na poválečné násilí mnoho Němců raději zvolilo dobrovolnou smrt. Fenomén sebevraždy je v poválečných týdnech velmi rozšířený. Hlavně starší lidé si nedokázali představit, že by se jejich způsob života měl změnit, že by měli opustit svá rodná města, a tak raději umírali dobrovolně.³⁹⁸ Výjimkou nebyli ani mladí jednotlivci nebo i celé rodiny. Jeden člen zabil ostatní příslušníky rodiny a pak sám páchal sebevraždu. Friedel uvádí seznam osob, kteří si i s rodinnými příslušníky vzali život dobrovolně. Jednalo se zejména o rodiny odsouzených a jejich blízké přátele.³⁹⁹

395 Lanškrounsko.cz. *MF Dnes: Lidový soud s Němci v Lanškrouně skončil 17. května 1945 masakrem.* (15. 5. 2014). [online]. (cit. 15. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskrounsko.cz/en/it-was-written/4177-mf-dnes-lidovy-soud-s-nemci-v-lanskroune-skoncil-17-kvetna-1945-masakrem>>.

396 RICHTER, Karel. *Sudety*. 1. vydání. Praha. Agentura Fajma. 1994. [s. 165]. 199 s. ISBN 80-85374-22-6.

397 BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1939–1946*. Praha. Academia. 2008. [s. 250]. 415 s. ISBN 978-80-200-1637-9.

398 Lanškrounsko.cz. *MF Dnes: Lidový soud s Němci v Lanškrouně skončil 17. května 1945 masakrem.* (15. 5. 2014) [online]. (cit. 15. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskrounsko.cz/en/it-was-written/4177-mf-dnes-lidovy-soud-s-nemci-v-lanskroune-skoncil-17-kvetna-1945-masakrem>>.

399 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 119]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

Rovněž lanškrounská kronika uvádí několik jmen. Heinrich Wintoch i s rodinou dobrovolně ukončili svůj život v ložnici, kde odpálili nejspíše svazek ručních granátů. Sebevraždu spáchal i důchodce Franz Walter, rodina Jande – otec Rudolf s manželkou Korou a jejich děti Marie, Elisabeth a Mimi, dále Jakob Akakowicz a Dieter Navrat – běženci z východních zemí Německa. 11. května našli mrtvou Hedviku Rotterovou, manželku odsouzeného Richarda Rottera.⁴⁰⁰ Zde si však kronika protiřečí, neboť píše, že Hedvika byla nalezena ten den, co byl její manžel odsouzen (ten byl však odsouzen až 17. května).⁴⁰¹

24. května 1945 byla nalezena těla dalších sebevrahů: Hermine Deml, Emil Guzdeka, Huberta Matějčíka Richtera i s manželkou Rosou a synem Gerhartem a Eduarda Mareše s manželkou. V lese za rybníkem byla nalezena dvě dětská tělíčka – Dieter Navatil a Agel Bousin, spolu s nimi mrtvola neznámého muže.

Na útěku byli zastřeleni a vzápětí převezeni do márnice: Dr. Franz Eigl, Kurt Neuer, Alexandra Andrejevna z Dolního Třešňovce a Robert Meixner. Berní tajemník NSDAP Josef Jandejsek se se svou manželkou Elsou otrávil cyankáli. Rodina Franze Maresche a rodina Kotkova se otrávil svítiplynem.⁴⁰²

Trochu kuriózní je případ obuvníka Otty Porteleho, který byl taktéž převezen do márnice jako ostatní oběti běsnění a sebevrazi. *„Portele požil jed, který však účinkoval pouze omamně. Po převozu do márnice se probral z mdloby a k velkému zděšení přítomných dělníků vstal a vypoťoval se z márnice k vratům hřbitova, kde byl ošetřen. Nejevil žádné zvláštní duševní rozrušení, jen cítil velký hlad.“*⁴⁰³ Po návratu do svého domu na náměstí zjistil, že jeho manželka s dcerou mezitím dům opustila a odešla k rodičům. Pod tlakem událostí (zejména z obav z dalšího lidového soudu) se téhož odpoledne oběsil na jabloni.

Odhady, co se počtu sebevrahů týče, se opět různí. Kronika uvádí 16 jmen, některá jména jsou uvedena včetně rodinných příslušníků, bohužel ne u všech je uveden jejich počet.⁴⁰⁴ Hrabáček odhaduje počet lanškrounských sebevrahů na 26 osob.⁴⁰⁵ Gauglitz a Franzel se shodují na čísle 100.⁴⁰⁶ Friedel uvádí dokonce číslo 150.⁴⁰⁷

400 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 50].

401 Tamtéž s. 49.

402 Tamtéž s. 50

403 Tamtéž s. 50.

404 Tamtéž s. 49

405 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 260-261]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

Ať již sebevrazi či odsouzcenci byli v květnových dnech pochováni do hromadného hrobu, přesná poloha masového hrobu není známá. Ačkoli je evidován v XXIII. oddělení, situační plán hřbitova se po roce 1945 změnil k nepoznání. Dle dostupných poznatků se předpokládá, že se nachází v levé zadní části, nicméně ani němečtí návštěvníci, ani pamětníci se neshodli na přesné poloze.⁴⁰⁸ V lanškrounské hřbitovní knize je uvedeno celkem 49 pohřbů do hromadného hrobu za celou dobu jeho existence (od 10. do 24. května).⁴⁰⁹ Kromě tohoto hromadného hrobu bylo vybudováno několik šachet ve dnes neznámém místě lanškrounského okolí.⁴¹⁰ Další masový hrob není znám, ačkoli o jeho existenci kolují pověsti.⁴¹¹ Ani matrika zemřelých neeviduje takové množství mrtvých, ačkoli všichni nejspíše nebyli do knihy zapsáni.⁴¹²

4.10 Věrohodnost svědectví a zdrojů

Práce o partyzánském soudu v Lanškrouně je založena na několika zdrojích. Předně je to primární literatura – kronika města a matrika zemřelých.⁴¹³ Dalšími zdroji svědectví jsou výpovědi Julia Friedela, Josefa Hrabáčka, Jiřího Weniga a dr. Leopolda Pfitznera. Informace uvedené v jednotlivých zdrojích se však neshodují, což mohlo být způsobeno časovou odlukou od událostí nebo okolnostmi, za nichž byla zpověď vykonána. Nemalou roli hrály i poměry, v jakých daný člověk žil před událostmi a jak se dotkly jeho blízkých.

406 FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 130]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

407 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 262-263]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

408 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 136].

409 MAŠÍČEK, Josef; CHLÁDEK, Jindřich. *Kronika města Lanškrouna 1938–1961*. [s. 50–51].

410 Tamtéž s. 51.

411 FRANZEL, Emil. *Die Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Landshut. Aufstieg. 1979. [s. 135]. 420 s. ISBN 3-7612-0149.

412 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 141].

413 Údaje z matricy zemřelých jsou zpracovány v knize Milana Skřivánka: *Na pomezí Čech a Moravy* (1998) na stranách 134–136.

Julius Friedel

Julius Friedel je velmi důležitý německý svědek. Původním jménem Julius Jaschensky se narodil roku 1892 v Opatově. Ve věku 34 let se z Žichlíngu (německy Sichelsdorf) přestěhoval do Lanškrouna, kde působil nejprve jako učitel, poté i ředitel lanškrounské zemědělské školy, mimo to zastával pozice kronikáře, archiváře a vedoucího muzea. Po službě u Wehrmachtu (nejspíše ve Vratislavi) se vrátil zpět do Čech. Působil ve Svitavách a na sklonku války se vrátil zpět do Lanškrouna. Nicméně neexistují žádné záznamy, že se v době lidového soudu nacházel v Lanškrouně. V druhé polovině roku 1945 opustil Lanškroun a záznamy o jeho aktivitách pokračují až v rámci sudetoněmeckých organizací v 50. letech v Německu, kde v roce 1956 zemřel.⁴¹⁴ Julius Friedel učinil dobrovolnou zpověď o událostech dne 22. února., některé zdroje uvádí datum 22. června, 1951.⁴¹⁵

Josef Hrabáček

Majitel výprachtického mlýna, Josef Hrabáček, se narodil roku 1896. Získal Válečný kříž za statečnost za boje v Itálii. Spolu s herbortickým mlynářem, Josefem Knápkem, hornohořmanickým rolníkem, Josefem Kubínem a výprachtickým řezníkem, Josefem Mrázkem, inicioval 28. září 1940 založení odbojové skupiny. Ta se na jaře 1941 navázala na taktéž ilegální Sdružení československých vlastenců, které si kladlo za úkol připravit povstání proti okupantům. Josef Hrabáček i Josef Losser potvrzují sestavování seznamů členů SS a SA. Tento seznam obsahoval údajně několik stovek jmen a plán připravovaného převratu.⁴¹⁶

V březnu 1944 byla vyzrazena a nastalo rozsáhlé zatýkání. Hrabáček byl včas varován a proto se i s dalším odbojářem, Karlem Holouškem, ukryl krytu v prostoru mlýna a pily. Oba přežili pátrání gestapa, které trvalo tři dny. Zatčena byla jeho manželka Pavla, syn Josef a dcera Filoména, dcera Emilie nebyla v době razie v domě, gestapo se „spokojilo“ s jejím sledováním. Na počátku jara 1945 navázal spojení s Hýblem-Brodeckým.

414 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 133].

415 *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen. Das Blutbad am 17. Mai 1945*. Mnichov. 1951. [s. 117]. (cit. 15. 2. 2016). [online]. Dostupné z: <www.ostdeutsches-forum.net/Zeitgeschichte/PDF/Dokumente-zur-Austreibung-der-Sudetendeutschen.pdf>.

416 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 139].

Dle Hrabáčkovy výpovědi byl požádán, aby předsedal soudu a odsouhlasil zastřelení, čemuž se vzpíral.⁴¹⁷ Zdůrazňuje, že za jeho předsednictví byl odsouzen pouze jeden „gestapák“. Někteří byli předáni do Chrudimi, s čímž zásadně nesouhlasili partyzáni a vymohli si trest „darování partyzánům“, což se prakticky rovnalo rozsudku smrti. Partyzáni z Němců vytvořili dvě skupiny, jedna musela bít druhou a poté se role obrátily, nakonec je partyzáni všechny postříleli.⁴¹⁸ Partyzáni si po odsouzeních nárokovali 10% z kořisti.⁴¹⁹

V letech 1945–1946 působil jako předseda ONV v Lanškrouně. V roce 1946 mu byl udělen Československý válečný kříž. Po vítězném únoru se dostal do konfliktu s komunistickým režimem a v roce 1951 byl pro velezradu a vyzvědačství za protikomunistickou činnost odsouzen k 22 letům žaláře.⁴²⁰ Při výslechu v srpnu 1951 bylo ve věznici státního soudu v Jihlavě učiněno svědectví. Ve své výpovědi se odvolává na svědectví hajného Novotného, o němž dosud nebyly nalezeny žádné záznamy. Je možné, že počet popravených byl z důvodu nepozornosti (vyslýchající omylem připsal nulu k číslu 18, které by odpovídalo seznamu v lanškrounské kronice), nebo záměrně z politických důvodů zveličen.

Roku 1964 byl propuštěn, ale rehabilitován byl až v roce 1990.⁴²¹ Z jeho osobních zápisů a z dopisů z vězení vyplývá, že byl velmi citlivý, což dokládá i tvrzení jeho dcery, že z lidového soudu přišel domů zdrcen.⁴²² I přesto Němci hlavní roli přičítají Hrabáčkovi a Hýbla-Brodeckého nezmiňují.⁴²³

Jiří Wenig

Jiří Wenig byl partyzán z Jablonného, který v Lanškrouně operoval pod velením Hýbla-Brodeckého. Tato výpověď byla učiněna na Krajském velitelství Národní bezpečnosti

417 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 259–260]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

418 Tamtéž s. 260–261.

419 Tamtéž s. 260–261.

420 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 140–141].

421 Tamtéž s. 142–143.

422 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 266]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

423 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 140].

v Hradci Králové dne 19. června 1951.⁴²⁴ Bližší informace k této výpovědi nejsou známy. Určit její věrohodnost je tedy obtížné.

Leopold Pfitzner

Notář Dr. Leopold Pfitzner se narodil v roce 1891 v Lanškrouně. Pfitzner byl taktéž souzen a odsouzen ke třiceti ranám, z mučení mu zůstaly doživotní následky. Jeho a Friedelovo svědectví utváří základní obraz vnímání lidového soudu německou stranou.⁴²⁵

Kritické zhodnocení zdrojů

Ne všechny vzpomínky pamětníků mají výpovědní hodnotu. Například panu Markovi bylo v té době 12 let, vzpomíná si pouze na to, že na náměstí nebyli vpuštěni, i přesto však viděl, jak Němce věší na plynových kandelábrech a také na scény z kašny.

Dcera Josefa Hrabáčka, paní Petrová, udává, že její otec dlouhá léta sepsal Němce, kteří byli u gestapa, u SS a SA. V den soudu když se vrátil domů, byl s nervy v koncích.⁴²⁶ Prý řekl: „*Na nic se mě neptejte. Ty lidi byli tak rozvášněni proti těm Němcům.*“⁴²⁷ Dav se vymkl kontrole. Ve velké míře docházelo k rabování. Od události se Hrabáček snažil distancovat. Jeho dcera tvrdí, že odpovědnost nese Hýbl-Brodecký. „*Náš táta ho musel poslouchat. Vojáci měli své rozkazy.*“⁴²⁸

Dle výpovědi pana Šilara se obecně „*vědělo, kdo byl zarytej Němec a kdo měl na svědomí nějaký oběti.*“⁴²⁹

Hrabáčkovu výpověď bychom mohli brát v potaz, kdyby byla učiněna za jiných podmínek. Relevance výpovědi je závislá na třech faktorech: svědek pravdu říci chce, smí a může. V Hrabáčkově případě jsou však tato pravidla porušena. Výpovědím

424 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 266-267]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

425 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 134].

426 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 266-267]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

427 Tamtéž s. 266.

428 Lanškrounsko.cz. *MF Dnes: Lidový soud s Němci v Lanškrouně skončil 17. května 1945 masakrem*. (15. 5. 2014) [online]. (cit. 15. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskrounsko.cz/en/it-was-written/4177-mf-dnes-lidovy-soud-s-nemci-v-lanskroune-skoncil-17-kvetna-1945-masakrem>>.

429 TROJAN, Emil. *Tak přísahali... Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. 1. vydání. Ústí nad Orlicí. OFTIS. 2001. [s. 267]. 384 s. ISBN 80-86042-42-1.

vynuceným při vyšetřování StB tudíž nemůžeme přikládat směrodatný význam. Navíc se ve výpovědi ohledně počtu mrtvých odkazuje na jistého hajného, jehož existenci se nepodařilo badatelům zatím doložit.⁴³⁰

Výpověď Friedela je také nutno brát s odstupem, neboť neexistují důkazy, že se v inkriminovanou dobu nacházel v Lanškrouně, což zpochybňuje věrohodnost jeho svědectví. Navíc ani on sám nikde neuvádí, že byl očitým svědkem.

Na základě informací ředitelky Městského muzea Lanškroun, PaedDr. Marie Borkovcové, byly údaje do kroniky zapsány s několikaměsíčním odstupem, což zpochybňuje jejich úplnost a věrohodnost. Údaje v kronice jsou navíc v rozporu s údaji zapsanými v matrice zemřelých, jejichž zápis byl dle slov vedoucí odboru vnitřních věcí a matriky, paní Bc. Marie Štauchové, proveden bezprostředně po událostech.

Autor obrázkových příloh

Co se týče obrázkových příloh, historik Dušan Šlahora, který se lanškrounskou historií zabývá téměř celý svůj život, míní, že autora fotografií již nejspíše nedohledáme. „*Jsou hlasy, že autorem fotek byl zřejmě někdo z těch postižených německých občanů Lanškrouna. [...] Možná je nafotil někdo z Němců, možná někdo z těch, kteří Němce stříleli. Ale je také možné, že to fotografoval některý z antifašistů,*“ říká badatel.⁴³¹ Na fotografiích jsou dle Šlahory mimo jiné zachyceni i Josef Hrabáček, Josef Hýbl-Brodecký a Věra Moravcová, které se v Lanškrouně říkalo Partyzánka.⁴³²

430 SKŘIVÁNEK, Milan. *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*. 2. svazek. 1. vydání. Litomyšl. Státní okresní archiv Svitavy. 1998. [s. 142].

431 Lanškrounsko.cz. *MF Dnes: Lidový soud s Němci v Lanškrouně skončil 17. května 1945 masakrem*. (15. 5. 2014). [online]. (cit. 15. 3. 2016). Dostupné z: <<http://www.lanskrounsko.cz/en/it-was-written/4177-mf-dnes-lidovy-soud-s-nemci-v-lanskroune-skoncil-17-kvetna-1945-masakrem>>.

432 Tamtéž.

Závěr

Cílem mé práce bylo prozkoumat případ lanškrounského lidového soudu, který odsoudil k smrti několik desítek osob německé národnosti a zodpovědět otázku „*Proč se zloba obrátila právě proti těmto Němcům?*“ K objasnění tohoto konkrétního případu bylo nezbytné znát kontext událostí, neboť situace, která na konci války v Československu panovala, se odrazila v chování a postojích jednotlivců i skupin.

Atmosféra v pohraničí, jehož byly Sudety součástí, byla na konci války silně protiněmecká. Na základě prostudované literatury a primárních zdrojů lze říci, že české obyvatelstvo pouze využilo příležitosti k vypořádání se s německými okupanty. To bylo do jisté míry umožněno absentujícím právním rámcem a artikulovanou či tichou podporou československých politických elit.

Jednotlivci i celé německé rodiny byly přinuceny opustit pohraničí, v prvních třech měsících jejich počet klesl o více než půl milionu. Ztráty, kterých doznalo německé obyvatelstvo, však nebyly způsobeny pouze odsunem. Mnozí z Němců byli zadrženi českými vykonavateli práva, ať už legálně či nelegálně, a odsouzeni k trestu smrti. To je i případ Lanškrouna. Zde se 17. až 18. května 1945 odehrál partyzánský soud, který nechal popravit několik desítek Němců. Je nutno podotknout, že primární zdroje se rozcházejí nejen ve způsobech smrti, ale i v počtu odsouzených.

Dopátrání se činů, které popravení Němci spáchali, a za něž byli odsouzeni, nebo alespoň principů mechanismu, podle něžž byli předvoláváni před tribunál, se ukázalo těžší, než by se na první pohled mohlo zdát. Doposud jsem neobjevila zdroje obsahující informace, které by vypovídaly o tom, proč byli vybráni právě oni jedinci. V úvahu připadají motivy osobní msty, národní odplaty, náhodné volby, uplatnění principu kolektivní viny, výběr na základě údajů zapsaných v seznamech vedených místním odbojovým hnutím nebo členství v některých z německých organizací.